

Deflace této vlády

Opět se ohlašuje, tentokrát s naléhavostí daleko větší než kdy dříve, jakýsi vládní program, co vše se chystá v otázkách cenových a úvěrových především, ministři na svých cestách za voliči a před výkonnými výbory svých stran vytahují všechny rejstříky velmi rozsáhlé škály administrativních opatření, od kartelových cen počínajíc až k platům státních zaměstnanců. Nemůžeme se diviti této náhlé aktivitě po tříměsíčním mlčení, povážíme-li, že je nejvyšší, ale opravdu nejvyšší čas na rozpočet, který jindy byl již hotov, ne-li dokonce podán sněmovně. Přesto však jsme skeptičtí a máme snad na tuto skepsi jakési právo, protože podobných ohlášek chystaných akcí jsme už zažili i od této vlády několik, zatím co jednorocní bilance činnosti nám ukázala, že se v otázce cenové nestalo pranic. Naopak, revise celního sazebníku, před jejímž duchem a tendencí jsme i na těchto místech důtklivě varovali, splnila obavy, které jsme měli, a přispěla k tomu, že Československo zůstává i v potravinách jednou z nejdražších zemí na světě.

Na cenový problém poukazují už několik let. Mohl bych citovat svoje články od roku 1931 — a byla by jich už objemná kniha — na důkaz, že jsem upozorňoval stále na rostoucí nebezpečí, že Československo bude vyřazeno ze světové soutěže, jestliže se nepřizpůsobí poklesu cen, který v zemích, jež v důsledku svého celního systému nebo menší organizace kartelové jsou pružnější, dosáhl úrovně nižší, než je tomu u nás. Před rokem konstatovala konečně i Národní banka, že naše cenová hladina je neúměrně vysoká, leč přesto se vážně nepřikročilo k snížení cen. Vláda, která je ohlásila, ministerský předseda, který ve svém projevu rozhlasovém je označil za jeden z prvních úkolů, zarazili se před nepopiratelnou složitostí otázky, která podle mého soudu může být řešena jedině mocensky. Spoléhat na to, že se „zájmové kruhy“ mezi sebou dohodnou, znamená odkládati věci do nekonečna. Je totiž často vyloučena dohoda, protože chybí předpoklady, uvidíme, že ve mnoha případech nejde o nedostatek dobré vůle, nýbrž že zde poměry jsou vskutku silnější, a že jedině zákrok vlády, řez namnoze i bolestný, řekl bych krvavá operace, musí sjednati nápravu.

Chyběla snad vládě až dosud vůle dělati všechna opatření, která byla odbornou veřejností už tolikrát prohlášena za nezbytnou? Domnívám se, že by bylo nespravedlivé činiti tuto výtku a rozhodně nespravedlivé činiti ji jednotlivcům. Mluvíme-li s jednotlivými ministry (nechci ovšem tvrditi, že se všemi), máme dojem co nejpříznivější, neboť jejich názory se podivuhodně kryjí s názory našimi, s názory, které hlásá dnes už bez výjimky všecken odborný hospodářský tisk. Posuzujeme-li však vládu podle jejích činů, jsme zaraženi a nedovedeme si tento rozpor mezi názory a skutečností zprvu vysvětlit. Ale vysvětlíme si jej jistě velmi brzy, pakliže začneme jen trochu pře-

mýšlet o systému vlády. Silné osoby jsou ve vládě výjimkou. Ne, že by jich tam nebylo. Jsou tam, je tam zejména několik skutečných vůdců stran, po případě osob, které vědí přesně, co chtějí, mají program a mají za sebou jednotnou stranu. Ale naproti těmto několika, řekl bych, šťastným jednotlivcům stojí stejně silná skupina těch, kdo nemají za sebou jednotnou politickou stranu, nýbrž roztržštěné množství vnitřně nejednotné, se zájmy namnoze zcela se rozbíhajícími. Z těchto skupin vycházejí pak nikoli silné osobnosti, nýbrž reprezentanti kompromisů, osoby, které jsou snesitelné pravici i levice vlastní strany, oportunisté, kteří sice nenarazí, ale nejsou také schopni prosazovati nepopulární programy.

Není bohužel možno vybírat si. Je věcí politických stran, koho vyšlou do vlády. Že jsou tyto poměry brzdou větší aktivity, to ukazuje vývoj. Nevím, zda v některém státu bylo tak málo podniknuto proti krisi, jako u nás. Chce-li mi někdo namítnout, že přesto jsou naše poměry stále ještě lepší než v jiných zemích evropských, pak je na to velmi lehká odpověď: přirozené bohatství Československé republiky je také poměrně větší, její struktura zemědělsko-průmyslová, její šťastný vývoj v prvním desetiletí od převratu, rychlá stabilisace měny na poměrně nízké úrovni a získaný tím náskok před světovou konkurencí, který se projevil ve dvacetimiliardovém aktivu zahraničního obchodu . . . to vše byla obrovská rezerva, ze které jsme žili a žijeme vlastně dodnes. Leč ani tato rezerva není nevyčerpatelná a zejména nyní počínáme už vidět na dno.

Diskuse o deflačním problému.

Veřejnost, která sleduje se stoupajícím intereselem hospodářské otázky, je poněkud zmatena diskusí o deflačním problému, vášnivou polemikou národohospodářů různých směrů, ve které se objevuje, že ani základní pojmy — na příklad sám pojem deflace — nejsou nesporné, a že si pod nimi představuje vlastně každý něco jiného. Vyhýbal jsem se vždy z jakési přirozené nedůvěry mnohoznačným slovům, ať už šlo o „socialismus“ nebo „deflaci“, a nemohu se zbavit dojmu, že čím méně budou používat teoretikové žargonu odborné frazeologie, tím budou srozumitelnější veřejnosti. Nepokládám národní hospodářství za l'art pour artismus, protože z denního styku s prostými lidmi vím, že od „učených národohospodářů“ čekají odpovědi na otázky, na které sami odpovědět nedovedou. Tyto odpovědi musí být jasné, tak jako každá skutečná pravda je prostá. Je třeba odpuští si duchaplnosti a smělé konstrukce, které snad vyvolají potlesk několika odborníků, ale je nutno odpovědět lidem, to jest milionům těch, kdo jsou bez práce nebo se obávají, že ji ztratí, na zcela jednoduché otázky. Víím, že odpověď na tyto otázky je daleko těžší než nejsubtilnější definice kteréhokoli sporného pojmu.

Vyhňeme-li se tedy odborným floskulím a spoko-

jíme-li se češtinou, můžeme si otázku, kterou jest řešiti, vytyčit takto: Nepoměr mezi světovou výrobou všech statků a mezi danou spotřebou způsobil pokles cen, jenž od roku 1929 nabyl katastrofálních poměrů a který se teprve na jaře letošního roku zastavil. Tento světový pohyb cen nebyl však sledován úměrně pohybem cen v jednotlivých hospodářstvích národních, kde se mu stavěly v cestu různé překážky.

1. Ceny některých statků byly drženy kartely nebo soukromými a veřejnými monopoly na nezměněné nebo málo změněné výši až po dnešní dobu, takže vedle tak zv. volných cen máme celou velkou skupinu cen vázaných a mezi oběma skupinami vznikl nepoměr, který prodlužuje trvání krise, protože znemožňuje přizpůsobení výrobních nákladů světové úrovni cenové.

2. Mnohé ceny produktů, jež nejsou vázány kartelově, byly drženy uměle politikou vlády. Platí to především o produktech agrárních, jichž ceny byly vysokými cly a zvláštními opatřeními administrativními (dovozní listy, nucené míchání mouky, obhospodářování syndikátní) udržovány na úrovni, která neodpovídá úrovni světové a je hlavní příčinou toho, že životní náklady jsou u nás vyšší než kdekoli jinde.

3. Ceny maloobchodní se ve mnoha případech nepřizpůsobily úměrně poklesu cen velkoobchodních. Jistý rozdíl, a to nejen v rozpětí, nýbrž i v tendenci vývoje, po případě v rychlosti poklesu nebo vzestupu, je ovšem přirozený a souvisí s povahou maloobchodu, nicméně je možno uvést řadu případů, kde se udržuje maloobchodní cena neodůvodněně.

4. V cenách zračí se výrobní náklady a náklady distribuční. Jestliže se nepřizpůsobily snížené úrovni cenové daně, dávky, dopravní sazby, tarify, jestliže jsme viděli naopak namnoze ještě vzestup (daně, cla), pak si musíme uvědomit, že je zde velká překážka snižování cen a budeme-li se v dalším zabývat jeho souvislostí s touto složkou výrobních nákladů.

5. Nesnížily se ani úrokové sazby, které hrají ve výrobě a distribuci roli daleko významnější než by se zdálo laikovi. Ale snížení úrokových sazeb, o jehož nutnosti nemůže být nejmenší pochyby, předpokládá organisovaný zásah do struktury našeho úvěrového systému, protože, věrme, že za dnešního stavu našeho peněžnictví úrokové sazby nemohou být sníženy.

Hospodářská čísla, která se přizpůsobují automaticky, klesají a stoupají rychle podle obecných zákonů hospodářských, především podle zákona nabídky a poptávky, mohou být nazvána čísla pružnými, kdežto ostatní jsou nepružná. Jde tedy především o to, aby se přizpůsobila čísla nepružná. Ideálem, k němuž chceme dojít nebo kterému se po případě chceme přiblížit, je rovnováha všech hospodářských čísel, taková, jaká zde byla na příklad před r. 1929 nebo ještě lépe, v roce 1913. Teoreticky je lhostejné, zda bude této rovnováhy dosaženo na vysoké nebo na nízké úrovni, zda budeme počítat s deseti- nebo s tisícínásobky, pakliže se celé hospodářství jednomu systému přizpůsobí.

Zvyšovat nebo snižovat?

Prakticky to však není lhostejné, není lhostejné, budeme-li mít vysoká nebo nízká

hospodářská čísla, není lhostejné, máme-li cenovou hladinu zvyšovat (tedy působit k tomu, aby se ceny, které od roku 1929 poklesly, opět zvýšily a byla sjednána rovnováha z roku 1929) nebo snižovat (a působit tedy k snížení všech nepružných hospodářských čísel na novou hladinu). Pro kterou z obou cest se rozhodneme, je věcí bedlivé úvahy hospodářské i politické, při které budeme posuzovat strukturu i vývoj našeho národního hospodářství, a to nikoli izolovaně, nýbrž se vztahem k hospodářství světovému. Uvážíme výši národních úspor a tradici víry v pevnou měnu, zájem, jaký máme na myšlence pojišťovací, zvážíme protichůdné zájmy věřitelů a dlužníků, spočítáme a zhodnotíme zájem osob, žijících z pracovního důchodu a zájem podnikatelů, posoudíme svoji závislost na světovém trhu a pak se rozhodneme. Domnívám se, že stačí tyto náznamy, a že není třeba znovu se pouštět do diskuse, která zde byla již několikrát podrobně rozvedena. Pokládám stále pevnou měnu za základ a východisko veškerých úvah o řešení krise a mám pro to dva hlavní důvody:

1. Pevná linie i kdyby se ukázala býti chybná, je lepší než tápání a měnění směru. Politiku pevné měny děláme už od Rašína, a rozhodli jsme se pro ni od počátku krise, majíce pro to řadu nejvážnějších důvodů, které vyplývají z úvah právě uvedených. Sledujeme-li hospodářský vývoj v zemích, jež se odhodlaly znehodnotiti svoji měnu, nemůžeme zjistit nikde, ani v Anglii, že by to bylo bývalo východiskem z krise, neboť výhoda, jež tím byla dána především v exportu, neprojevila se tak, aby celé národní hospodářství bylo na cestě k ozdravení. Účinek injekce je sice zřejmý v případě anglickém a americkém, ale zatím nemůžeme mluvit ještě o tom, že by inflace kromě tohoto vzpružujícího účinku byla také lékem.

2. Trvá čím dále tím bezpečněji na přesvědčení, že krise není původu měnového, že nemá žádné souvislosti se zlatem (třebaže nepopírám, jako jsem nikdy nepopíral, že i hromadění zlata čtyřmi cedulařskými bankami a znehodnocení stříbra byly dvě, nikoli ovšem nejzávažnější, z mnoha příčin krise) a že tudíž nemůže se léčit měnově. Pakliže bylo rozsáhlými statistickými studii, především Společností národů, zjištěno, že vznik krise dlužno hledati v poválečném chaosu výrobním, v nadprodukcii, které neodpovídala spotřeba, v pochybených investicích kapitálových, které se soustředily na výrobu statků produkčních, což vše mělo za následek pokles cen, bylo by naivní domnívati se, že stoupnou-li ceny, bude po krizi. I kdybychom se dostali cenově do poměrů z roku 1929, neodstraní se příčiny, které krizi způsobily. Když mnozí národohospodáři spatřují v cenách tohoto roku ideál, jak nám vyloží, že právě v tomto roce světová krise vznikla? Připadá mi to, jako by lékař chtěl za každou cenu odstranit horečku, ale nestaral se při tom o pacientovu nemoc. Horečka je přece jen průvodním zjevem nemoci, a vyléčíme-li nemoc, odpadne horečka sama.

Prosím za prominutí, že to opět opakuji, nevím po kolikáté již. Přiznávám se, že se už sám nudím při neustálém opakování těchto samozřejmostí, ale budíž mi omluvou, že zkušenosti nás přesvědčují, jak málo se i těchto samozřejmostí dbá. Souhlasím s tím, co bylo právě v těchto dnech napsáno, že „to trvá vždy delší dobu, než politické kruhy se přesvědčí o správnosti věcných argumentů“.

Ale i když trváme na politice pevné měny, nezna-

mená to nepružnost, ztrnulost nebo tvrdohlavost a není třeba nazývat každé přízpusobením se poměrům už inflací. Navrhuje-li se na příklad nahradit novým oběživem onu část peněz, která z nejrůznějších důvodů je thesaurována ať již v punčochách nebo byla vyvezena za hranice nebo je držena v hotovosti peněžními ústavami „pro všechny případy“, není to ještě inflace — předpokládá se ovšem, že se tyto peníze dostanou do oběhu normální cestou hospodářskou a že jich nebude použito jen ke krytí rozpočtového schodku. Není inflací liberální úvěrová politika cedulové banky — ovšemže nikoli politika, sloužící pouze neodůvodněným potřebám fiskálním a není také inflací snížení zlatého krytí, doporučené Ženevou. Mezi finanční správou a Národní bankou byl vždy poněkud napjatý poměr, což je ostatně pochopitelné. Také mezi říšskou vládou a drem Schachtem, který je jí přece myšlenkově tak blízky jako kterýkoli jiný hakenkrajcler, není v poslední době poměr nejvřelejší. Naší Národní bance se vytýká nepružnost a konservativnost. Myslím — a tento dojem mám z rozhovorů s různými směrodatnými osobnostmi — že kdyby vedení Národní banky vidělo před sebou vládu pevné ruky a konkrétního hospodářského programu, bylo by daleko povolnější než je snad dnes, kdy o programu sice stále slyší, ale jeho konkrétních forem nevidí. Kdybychom se měli rozhodnouti mezi konservativní a „geniální“ politikou měnovou, dali bychom jistě asi všichni přednost té první. Chceme-li, aby nám měna byla pevným základem, aby koruna byla safe as the bank . . . , pak musíme také logicky souhlasit s každou politikou, která je nedůvěřivá vůči jakýmkoli experimentům. Také těmito otázkami bude možno zabývat se podrobněji v dalším.

V tomto teoretickém úvodu je třeba odpovědět ještě na jednu otázku — je-li rozumné žádati politiku nízkých cen, a nebylo-li by lépe dělat politiku vysokých cen. Někdo by snad mohl říci, že tak jako ceny klesly od roku 1929 až do roku 1932, zase stoupnou a my, kteří se přiblížili nízké úrovni, budeme mít před sebou nový problém, jak se přízpusobovat úrovni vysoké. Myslím, že tohoto nebezpečí není. Upozorňuji — aby nedošlo k omylům — že máme zajisté na mysli ceny, vyjádřené ve zlatě, nikoli snad ceny papírové. Inflace může vyhnat ceny až bůhví do jakých závratných výšek, aniž by se tím na zlaté ceně co změnilo. Domnívám se tedy, že zlaté ceny jsou na dnešní nízké úrovni trvalé.

Pokles od roku 1929, hledíme-li naň s patřičným odstupem — máme možnost přehlédnouti plných stopadesát let cenového vývoje od velké revoluce francouzské — jeví se nám nikoli jako něco mimořádného, nýbrž jako návrat k normálním poměrům. Po roce 1914 stouply ceny v důsledku naprostého nedostatku zboží do obrovské výše a po roce 1929 se opět vrátily, nikoli ovšem na úroveň normální, nýbrž poněkud pod ni. Dnešní ceny jsou tedy ve mnoha případech nižší než ceny normální, ale nedomníváme se, že se někdy vrátí na úroveň z roku 1929. Nejlépe nám to ilustrují indexní čísla. Vezmeme-li průměrný index 1913 = 100, pak vidíme, že v roce 1921 bylo dosaženo vrcholu číslem 255, načež indexy rychle klesaly, v době konjunktury v roce 1928 a 1929 činily 144, v roce 1931 klesly na 95 a od té doby, jak známo, se ještě dále snížily. S jistým vzestupem cen je tedy nutno počítat. Ale pokles s nezdravé výše poválečné je cestou k ozdravení. Pokud ceny

klesly pod výrobní náklady — a to platí téměř o všem zboží, které je předmětem mezinárodního obchodu, protože světová cena je dnes převážně cena dumpingová nebo cena, za kterou mohou prodávat jen výrobci, mající mimořádně výhodné postavení výrobní či dopravní — pokud jsou tedy ceny pod výrobními náklady, nemohou se trvale na tak nízké úrovni udržet a musí stoupnout. Namnoze se však tato úroveň přeceňuje. Tvrdím již několik let, že je vyloučena vysoká cena pšenice, na kterou byla vyhnána naší agrární politikou, když výrobní náklady pšenice jsou v agrárních zemích velmi hluboko pod naší úrovní. Racionalisace znamenala úžasně snížení výrobních nákladů. To vidíme u nás na příklad u bot. Tak levně, jako se vyrábějí boty dnes, se nevyráběly dosud nikdy v historii lidstva, a není přece žádného logického důvodu, aby se vyráběly někdy draže. Naopak, čím větší bude spotřeba, tím levnější budou. Totéž platí na příklad o automobilech, kde jsme sami i u nás, při našem malém trhu, viděli, srovnáme-li ceny, řekněme r. 1925, s rokem 1933, úžasný pokles ceny, která však, jak známo, nejde pod výrobní náklady a zaručuje továrnám ještě docela slušný zisk. A podobně je tomu s jinými výrobky v jiných zemích, radioaparáty jsou a budou stále levnější, podobně žárovky, levnější je i nábytek, zlevňuje se stavba domů, čím více se přibližuje výrobě tovární (konstrukce domů z ocele, z tvárnic). Řada vynálezů, především chemických, zlevnila výrobu mnoha nerostů. Flotační proces úžasně zlevnil výrobu nedrahých kovů a pod. Také doprava se užitím výbušného motoru podstatně zlevňuje a rozšiřuje.

Je tedy nízká cenová úroveň přirozená, a i když musíme počítat s určitým vzestupem cenové hladiny, bude to vzestup nevelký. Mluvím-li o těchto cenových pohybech, myslím ovšem na světový trh. Na našem chráněném trhu domácím toho namnoze vůbec neucítíme. Kdyby se i světová cena pšenice zvýšila o polovinu, bude stále ještě pod naší úrovní. Z toho všeho tedy plyne podle mého názoru nutnost snižovat ceny a snižovat všechna hospodářská čísla a hledati rovnováhu na této nižší základně. O souvislostech, které je třeba při tom sledovat, pojednáme příště.

Jiří Hejda.

poznámky

Konfiskovaný konfiskujícím

Konfiskace posledního čísla „Přítomnosti“ uvedla nás, příznám, do rozpaktů. Nejsme tak bolestnější, abychom nad jednou konfiskací hlasitě hořekovali; svět je teď, jak známo, pln hlubších ran a důkladnějších útrap.

Zabaveno

Toto tedy dáváme čtenářům na vědomí s tím podo-

tknutím, že začíná byť ťažko byť žurnalistou, jestliže si ovšem pod žurnalistou nepredstavujeme onu známou bytosť z koalíčných žurnálov, ktorá má své mínění niekoľkokrát schváleno príslušnými instanciami a za to se nepouští.

Poměry, do nichž nyní patrně vstupujeme, majú své jméno: silná demokracie, nepochybné. Silná demokracie je znamenitý princíp — pod tou podmíankou ovšem, že v něm bude obsažena nejen síla, nýbrž zachovaná také demokracie, že se záliby rovnoměrně rozdelí mezi sílu a demokracii. Patříme k těm, kdo si přejí silné demokracie, a sice proto, aby se demokracie ubránila svým nepřátelům. V tomto smyslu jsme po silné demokracii volali aspoň o rok dříve než dnešní koalíční noviny.

Zabaveno

Jestliže mají nastat takové poměry, že pro svobodný časopis bude lépe, jestliže místo politické rubriky zařídí si rubriku šachovou, má nám to býti řečeno. Hájíme tu po všechna léta demokracii proti ctitelům diktatur, ale můžeme to dobře dělat jen pod tou podmínkou, že budeme cítit, že mluvíme pravdu, a že to, co hájíme, je opravdu demokracie. V povinného chvalorečníka se nehodláme změnit.

Každý musí pochopit v této kritické době, že demokracie se musí hájit proti těm, kdo nepřemýšlejí o ničem jiném, než jak ji povalit; každý stát, který se proti svým nepřítelům nebrání, sklídí na konec jen posměch. Kdo toto nechápe, s tím se není možno zdržovat v této době.

Zabaveno

chom to žádat od politiků?

nemohli by
—fp—

Ještě širší zmocnění vládě?

Ani bychom o tom nevěděli, že vláda chce parlament požádat teď, kdy brzy vyprší nynější zmocňovací zákon, o nové a dokonce prý širší zmocnění. Všechny porady vlády se konají za dveřmi tak důkladně zavřenými, že i ministři dostali od svého předsedy rozkaz, nic neříkat svým novinářům. Ale v úřední zprávě, vydané z výkonného výboru národně socialistické strany stálo, že ministr dr. Franke mluvil pro nové a dalekosáhlejší zmocnění vládě, a národně socialistická strana k tomu dala už souhlas. Nemá to prý být jako dosavadní zmocňovací zákon ani ryba ani rak, nemá to být zmocnění jen na věci hospodářské, ale také na politické, aby vláda měla volnější ruku zakročovat proti hakenkrajclerům a fašistům, po případě i slovenským ľudákům a komunistům. Národní socialisté to doprovodili v té úřední zprávě poznámkou, že nejsou ochotni sloužit dosavadnímu slabošství vlády.

Budíž nám dovoleno říci, že si od takového zmocnění mnoho neslibujeme. Máme přece zkušenosti s dosavadním zmocňovacím zákonem, o němž si troufáme dnes po několikaměsíčních zkušenostech otevřeně říci, že byl zbytečný. Naprosto zbytečný. Ve Sbírce zákonů republiky Československé, kde vyšla všechna nařízení vydaná vládou podle tohoto zákona, marně hledáte

něco, co by bylo stálo za to zmocňovací odsunutí parlamentarismu. Nezapomeňme, jaké měla vláda úkoly hospodářské a sociální, když o zmocnění v parlamentě žádala. Naléhavost toho opatření se tehdy maskovala celním sazebníkem, který měl být hotov do londýnské konference hospodářské a opravdu nebylo povolení, aby mohl projít složitým soukolím parlamentního stroje. Ale dopadlo to tak — při tom necháváme vůbec stranou vhodnost a odůvodněnost nového celního sazebníku — že ani vláda se nemohla o nové úpravě cel dohodnout, a celní sazebník byl publikován ve Sbírce zákonů antidatovaně, aby aspoň tam byl doklad, že vyšel před londýnskou konferencí, a vyšel přes to už ve dnech, kdy bylo naprosto jisté, že světová hospodářská konference skončí po několika dnech nezdarem. Tím se tedy zmocňovací zákon dobře neuvedl. Dále měla vláda vyřídit pomocí tohoto zákona změnu gentského systému při podporách v nezaměstnanosti. Víme všichni, jak dlouho se o tom dohadovala. Trvalo to tak dlouho, že by se jistě byl dřív dohodl sociálně politický výbor sněmovny nebo nějaká ta parlamentní subkomise.

To je tak asi všechno, co vláda pomocí zmocňovacího zákona vykonala. Úkolů bylo ovšem víc a vážnějších nebo stejně vážných jako reorganisace gentského systému. Měl se hlavně vyrovnat letošní pasivní rozpočet zavedením dávky zaměstnavatelů na nezaměstnané v jakémkoliv přijatelné formě, měla být skoncována trapná historie s tak zvaným regresem při podpoře stavebního ruchu, zákon o zprostředkovatelích práce čekal na své uskutečnění a řada věcí ostatních. Ukázalo se však, že sedm koalíčních stran a sedm jejich politických zástupců ve vládě není schopno se o čemkoliv rozumně dohodnout, a tak předseda vlády raději ministry pustil na prázdniny.

Nyní po prázdninách přichází vláda se žádostí o nové zmocnění a o zmocnění také politické. Je vláda dnes odhodlanější než byla před prázdninami? Je konsolidovanější?

To, co se dosud na základě zmocnění stalo, přece může dělat parlament sám svou normální a vyběhanou cestou, aniž musíme dělat nebezpečné prejudice pro budoucnost.

Trs.

Pacifism reální a radikální

S některými pacifisty, včera radikálními, se stala nápadná změna. Touží po válce proti Německu, a čím prý dřív ta válka bude, tím lépe. Jiní radikální pacifisté jsou tímto otočením znepokojeni a raději by dali přednost čistotě zásady před ohledem na skutečnou politickou situaci. Vytykají proměnlivým radikálním pacifistům i všem ostatním, kdo upozorňují na nutnost pamatovat na obranu proti útočným úmyslům sousedů, že se změnili, a sami chtějí trvat na zásadové čistotě.

Změnili se opravdu ti pacifisté, kteří dnes doporučují budování obrany, v militaristy? Spíše se zdá, že v tomto sporu o čistotu zásad jde o rozdíl mezi dvěma druhy pacifismu, radikálním a reálním, a nikoli o rozdíl pacifismu a militarismu.

Radikální pacifisté se mylí v domněnku, že silná armáda už sama sebou znamená válku. Reálnému pacifistovi taková armáda za dnešních okolností naopak znamená větší naději na mír. Je-li tu stát, který má útočné úmysly, což právem předpokládáme o Německu, je armáda proti němu stavěná nejen prostředkem vojenským, nýbrž také a především politickým. Druhým politickým prostředkem je budování alianční soustavy. To všechno není hrozba útočnou válkou, nýbrž hrozba tuhou obranou.

Radikální pacifista, který říká: „Nikdy a za žádných okolností válku“, pracuje do rukou militaristovi, který chce válku vždycky a za všech okolností, nebo aspoň za okolností sobě příznivých. Podobně jako moralista, který doporučuje neodporovat zlu, spoléhá i radikální pacifista na to, že se útočník, nesetká-li se s odporem, zastydí a války zanechá. Byli by se Němci zastyděli, kdyby se jim Belgičané byli v srpnu 1914 nepostavili na odpor? Bylo by vůbec došlo roku 1914 k válce, kdyby Francie byla lépe vyzbrojena, kdyby nebyla slabší v těžkém dělostřelectvu než Německo, kdyby byla už tehdy měla provedeny ty přípravy, které podle svých propočtů chtěla ukončit teprve roku 1916? Německo a Rakousko 1914 s válkou velmi spěchaly. Proč to? Protože se jim zdálo, že nepřítel je slabší, ale že už dlouho slabší nebude.

Takový spěch s válkou nastává ovšem jen tehdy, jestliže se zakořenilo mínění, že válka je dříve či později nevyhnutelná. V tom je také za dnešní situace jedině skutečně nebezpečí reálního pacifismu. Kdyby se přesvědčení o nutnosti války znovu zakořenilo, pak by ovšem bylo nutno využít převahy hned, to jest začít t. zv. válku preventivní. To znamená konkrétně: Francie má dnes převahu, ergo musí zahájit válku, což by bylo úplnou obdobou s počínáním Německa roku 1914.

Učiniť, môže učiniti Francie tento krok? Nemůže a neučiniť, pretože by to bylo politicky nemoudré. Byla by to kopie německého jednání z roku 1914 se všemi jeho následky, zejména s politickou a mravní izolací. Preventivní válka není politicky a snad ani vojensky možná (protože by útok nesjednotil starou dohodovou frontu tak, jako by ji sjednotila obrana). Obavy radikálních a poloradikálních pacifistů, že budování obranných armád povede k preventivní válce, jsou tedy málo odůvodněny, leda by v dotyčných státech nabyly rozhodující moci nějaké vojenské kliky, jako ve starém Německu. Ale militarism v tomto smyslu nebývá, jak víme, vlastností demokracií, nýbrž monarchií a diktatur.

Zbývá potom už jen tato pochybnost: což, zdali se Německo během dvou let (jak se říká) vyzbrojí do té míry, aby mohlo vojensky čelit Francii se všemi jejími spojenci? To je otázka, kterou nutno ponechat vojenským odborníkům. Je Německo schopno takového vypětí sil, aby ve válečném materiálu dohnalo Francii, Anglii, Polsko, Malou dohodu? Ale i kdyby bylo, je tu ještě další otázka, a zase politická: bude Německo tak zaslepeno, aby se odvážilo něčeho tak zoufalého, jako je válka na tři fronty? Tolik snad můžeme spoléhat na politický cit i jeho dnešních vůdců, že tuto možnost, i když ji nevyloučíme, nebudeme hodnotit příliš vysoko. S jednou podmínkou: budou-li všechny tři fronty pro Německo stejně vojensky nebezpečné.

Někteří doufají, že naše vojenské starosti časem odpadnou; že se Německo umírní, jako se v poslední době umírnila Itálie. Ale tato naděje přehlídá velký rozdíl: Itálie v světové válce vyhrála nad soupeřem tak dávným a silným jako bylo Rakousko, a mnoho tím, zejména morálně, získala, i když si stěžuje, že byla svými spojenci napadena. Proto však se nepohne bez rozmyslu do války, v níž by mohla z nabytého ještě ztratit. Ale spíš bude přemítat o odvetě ten, jehož pýcha byla zlomena, kdo byl pokořen tak, jako se stalo Německu. S uraženou ješitností Německa bude mít Evropa ještě dlouho obtíže.

Zd. Smetáček.

Upton Sinclair a Roosevelt

Co se v Americe nyní už po několik měsíců děje, bez krveprolití a ozářeno usměvavým optimismem, tomu se u nás věnuje mnohem méně pozorností než násilným pokusům evropských diktátorů, kteří s temným pathosem už v přítomnosti zdůrazňují význam svých činů pro světové dějiny. A přece obsahuje neméně heroický pokus Ameriky pravděpodobně více možností pro udržení budoucnosti a života veliké země, ba celého Nového světa, než tyto čisté politické přeměny, které snad nejsou ničím jiným než novými formami smrti, jimiž se Evropa blíží svému zániku. Vždyť při nejmenším zvětšují pravděpodobnost nové evropské války, která by musila znamenati záhuby Evropy.

Přeměna Ameriky děje se mírnějším způsobem, a pro události, které jsou nám bližší, jí věnujeme méně pozornosti. Časem v nás probudí nějaké velké číslo, nějaká suma tušení o velikosti tohoto podniku. V posledních dnech bylo to však jméno, které nám názorně předvedlo obrat věcí v Americe: Upton Sinclair. Starý revolucionář, bojovník socialismu v Novém světě, oficiálně vystoupil ze strany sociálně demokratické a dal se Rooseveltovi k dispozici. Pokus presidenta „kontrolovati kapitalismus“ prý je tak významný, že nikdo nesmí zůstat stranou, ale že jej každý musí podporovati ze všech sil. Takovoto demonstraativní rozhodnutí má ovšem veliký význam pro kampaň Rooseveltovu, která se silně opírá o propagandu. Starý opozicionář chce se však také politicky aktivně zasaditi pro přítomný režim a chce kandidovati na jeho program. Když starý socialista, který po desetiletí zarputile stál v opozici proti státu a společnosti, nyní oficiálně zaujme k vládní akci pozitivní stanovisko, pak je jistě dojem těchto opatření i zblízka ohromující a zcela revoluční, úplně pokrokový a národu přátelský. Sinclair zná soustavu americké demokracie, moc kartelů, proti nimž bojoval, a americký socialismus. Když ho úsilí Rooseveltovo přesvědčilo, jedná jako pravý Američan tak, že přestoupí na jeho stranu, podle zásady: Give him a chance! Je-li plán nesprávný, „zemře ve své posteli“; není třeba pochybovati o Rooseveltově poctivosti a o tom, že nezneužije své moci jenom k tomu, aby zůstal při moci, nýbrž že loyálně zase odstoupí, nezdáří-li se plán. Tedy fair play mezi gentlemeny. Šťastná Amerika! Nepředpojatosti, nedogmatickosti a odvaze vlády odpovídá lojalita a duševní pružnost jejího starého protivníka. Je těžko netáhnouti zde paralelu. Jde všude o lidi, nikoli systémy, jejich jména a směry. Men, no measures! Bude-li v Rusku uskutečněn komunismus, vznikne nový carismus, jen s opačným předvěstím. Když Německo dělá národně socialistickou revoluci, nevyklube

se z toho nic než nové vydání starého pruského militaristického státu. Když však se v Americe zavede diktatura, děje se to jen proto, aby se zachránila demokracie, takže i nejstarší socialisté přicházejí diktátorovi na pomoc. Tím ovšem nemají býti podávány žádné posudky hodnoty. Zdá se právě, že to jsou formy, v nichž dotyčné národy dosáhnou maxima své výkonnosti a které jim patrně jsou přiměřeny. Více práce, odříkání, uskrovnování se, oběti — to jsou hesla, která naši diktátoři neustále opakují jako léky krize. Z Ameriky nás pozdravuje optimistický úsměv na tvářích jejího presidenta, které jsou snědě po tolikých cestách oceánů, presidenta, který o mládí nemluví, ale přes svá léta, přes obrovský úkol a přes chromé nohy je mlad. Lepší život pro všechny, méně práce, více svobody pro slabé na úkor přemocných, vyrovnání rozdílů ne všeobecným snížením, nýbrž v průměru a podle možnosti na vyšší životní úrovni — to je jeho socialismus, který se pokouší uskutečniti za zachování a využitkování vysoce vyvinutého, nyní „kontrolovaného“ kapitalismu. Podnik, jehož velikost je nám jako by bleskem osvětlena takovým faktem, jakým je obrácení Sinclairovo.

Fr. Pater.

Zahraněční politika „Venkova“

„Venkov nám nadrobil velmi nepříjemnou aféru s Vatikánem. Motiv jeho článků je nejasný, ale názor na otázku, jak se mají řešiti politické otázky mezi státy, byl velmi jednoduchý a průhledný: „když se p. Hlinka, občan čsl. republiky, neblíží agrárním politikům a funkcionářům, kteří prohráli nitranské oslavy, vzpomenou si, že Hlinka je také kněz, a volají Vatikán, aby ho potrestal. Že by nám tato služba přišla draho, na to nemyslíli. Ale patrně nejde jen o klopýtnutí žurnalistické kobyly ve „Venkově“. Defekt je vážnější, patrně není čtyřnohá. Ženevský dopisovatel „Venkova“ došel si na p. Goebbelse a — pohleďte na tu odvahu, to budou v Praze ti internacionálové koukat — položil mu otázku, je-li ochoten jednat s československou vládou o národních požadavcích lužických Srbů. Pan Goebbels mu patrně nerozuměl, neboť mu dal — podle dopisovatele — skoro pršnězdějící odpověď. Představte si, že by přišel k dru Benešovi redaktor „Völkischer Beobachter“, otázal se ho, je-li ochoten jednat s Hitlerem o národních požadavcích našich Němců, že by mu dr. Beneš odpověděl jako Goebbels a že by to dopisovatel uveřejnil ve svém listě. Co by asi dělal p. ženevský dopisovatel „Venkova“? Snad se, dobotisko, domnívá, že p. Goebbels k vůli krásným očím p. Siria by uznal, že je rozdíl mezi postavením Lužičanů a našich Němců a od nás by již nic nechtěl. Pohlíží tak na zahraniční politiku i pan šéfredaktor „Venkova“? S.

Generační problém?

Když se vzdal posl. Brodecký sekretářství železničářské odborové organizace, bylo uvedeno m. j., že se tu začíná řešiti generační otázka, t. j., že starší ustupují mladším. Snad to měl býti bonbonek mladým: tak vidíte, počkejte a dočkáte se také. Není možno rozhodovati, na kolik k resignaci posl. Brodeckého na jeho funkci tajemnickou přispěla jeho slova, že státní zaměstnanci mají co děkovat socialistům, že mají co žrát, která byla kabinetní ukázkou, jak socialistický poslanec nemá mluvit. Ale to je jiná kapitola. V tomto případě jde o t. zv. generační problém. Mladí usilují o vliv ve veřejném životě. Strany si počínají této otázky všimati. Ale také mladí by si měli bedlivě všimati, jak se tento jejich problém řeší. Problém mladých jest existenčním problémem jednotlivých stran a hnutí. Problém mladých jest také existenční; s existencí mladých to nevyvádá valně a s existenčními vyhlídkami mládeže to vypadá velmi špatně. To však neznamena, že existenční problém mladých by mělo použito jako motivu k zajištění několika mladých. Strany se chystají „omladit“ svoji garnituru. Ale mladí budou skutečně překvapeni, až při nejbližších volbách zjistí, jak toto omlazení stran vypadlo. Nejde jen o to, že 45- nebo 50letý mluví o nutnosti omlazení strany, dívaje se při tom na 60letého, který by mu mohl ustoupiti. Jde o to, že i ti t. zv. mladí, kteří jsou vyhlídnuti jako omlazovací materiál stran, jsou pečlivě vybíráni, aby tu do vedení přišlo několik lidí podle křestního listu sice mladých, ale s politickým založením, které se neliší od názorů generace starší. Prostě: generační problém nebyl tu rozvinut proto, abychom měli několik mladých poslanců. Generační problém nebyl rozvinut proto, aby nedočkavý mladší sekretář vytlačil sekretáře staršího, aby mladší novinář zaujal místo staršího. Mladí jsou velmi málo zastoupeni v aparátě politických stran a jejich nejrůznějších orgánů. Tím však není řečeno, že by na těchto místech vůbec nebyli mladí. Pozorujeme-li však tyto mladé, vidíme, že se přizpůsobili, že příliš brzy nechali pokusů při-

jít s něčím novým a příliš brzy shledali, že bude nejlépe přítakávatí všemu, jak to jest v politických stranách. Nevidím prospěch mladé generace v tom, když funkce, které měl až dosud někdo starší, se dostaly mladšímu, když vše půjde při starém. Generační problém není jen otázkou křesťanských listů; a není jen otázkou, dostane-li se mladším několik funkcí. Omlazení stran není otázkou výměny několika starších za mladé. Jest to otázka celého směru, základní přestavby. A ještě něco: není to jen mládež, která je nespokojena. Jsou i starší nespokojeni. Fronta tedy není tak jednoduchá, aby bylo možno říci: zde mladí, zde starí. Ve stranách jsou nespokojeni starší, a najdeme zase mladé, kteří jsou spokojeni a uspokojeni a kteří t. zv. generační problém udržují jako ohniček, aby si na něm ulili olovo pro štěstí, aby se toužebný mandát přiblížil. Ti, kteří usilují o řešení celého generačního problému, musí si dávat pozor, aby jejich úsilí nebylo zneužito ve prospěch jednotlivců.

V. G.

Jak se mají psát zákony a nařízení

Nebudou nikdy lehkou četbou; není to také jejich smyslem. Ale stojíme-li na stanovisku, že neznalost zákona neomlouvá, musíme učiniti vše možné pro srozumitelnost zákonů; neříkejme, že to nejde. Při trochu pozornosti by to šlo, a byli by za to vděční nejen laici, ale i právníci. Vezměte si na př. zákon ze dne 10. července 1933, jímž se mění zákon o mimořádných opatřeních. Co se na př. dozví čtenář z věty:

V § 2 nahrazují se slova „republikánské formy“ slovy „demokraticko-republikánské formy“ a dále vsouvají se před slova „obnovní veřejného klidu a pořádku“ slova „udržení nebo“.

V § 6 vsouvají se za slovo „domovní“ slova „nebo osobní“.

Tam, kde jde o věci tak důležité, není dobře normy nové vyhlašovati jen vsuvkami, korekturami vět dřívějších. Tu by bylo záhodno uvést nový text, jak zní po korektuře. Když píšeme důležitou listinu, netrpíme v ní škrtů, vsuvek, doplňků, nýbrž přepíšeme si nový text na čisto. Jest to jakási zdvořilost k materiálu, o níž listina jedná a jest to závazek k tomu, pro něhož listina platí, aby nemusil listovati v předchozích listinách, aby nemusil hledati, kde si má za slovo „domovní“ dáti slova „nebo osobní“.

Čteme-li pak odstavec:

§ 12 se mění a bude zníti:

„Trestné činy, uvedené v §§ 5 a 6, jsou jednak skutky proti tomuto zákonu, jednak skutky podle §§ 68 až 91, 93, 94, 134 až 138, 166 až 169, 190 až 196 býv. rak. trestního zákona, podle §§ 153 až 157, 160, 162, 175, 176, 278 až 281, 288, 323 až 325, 330, 331, 344 až 349, 422 až 424, 428, 429 až 431, 434 až 436, 439, 444 býv. uh. trestního zákona, §§ 344 až 351, 353 až 366, 368, 369, 371, 372, 413 až 417, 448 až 455, 483 až 489, 491 až 500 býv. rak. vojenského trestního zákona, dále podle §§ 2 až 13 zák. čl. XL/1914, o trestní ochraně úřadů, a §§ 2 až 5, 7 až 12 zákona ze dne 17. října 1919 č. 568 Sb. z. a n., o trestání válečné lichvy, jakož i zločiny podle zákona ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb. z. a n., na ochranu republiky.“

poznáme, že vhodnou stylisací by mohl býti něčím jiným, než prostým vodopádem §§, a při dobré vůli by se tu mohlo pomoci i právníkům, aby nemusili se rozbíhati za každým z těch §§, které jsou tu uváděny.

2. Namítne se, že takováto nová úprava textů zákonů by rozšířila rozsah jejich textu. A srozumitelnost jest tu dosti důležitou, aby se pro ní něco udělalo. Ušetřit by se dalo jinde a sice tam, kde jde o publikaci zákonů. Nemyslím tu na Sb. z. a n. Podívejte se jen do různých věstníků ministerstev, kolikrát jeden a týž text zákona se otiskuje! A dále: stálo by za to udělat jednou výstavku různých věstníků okresních úřadů. Jsou to věstníky, lišící se formátem, papírem. Některé jsou tištěny na dosti drahém papíře a to v úpravě, která by jistě šla nahraditi úpravou lacinější. A zase: tyto věstníky mají svoji část všeobecnou a část jaksi lokální. V té části všeobecné se přetiskují zákony, nařízení, oběžníky ústředních úřadů. Týž text se sází a tiskne v nejrůznějších okresech, ač jistě by to šlo zaříditi tak, aby pro určité správní celky se vydávaly několik stránek společného textu, do něhož by se vkládaly listy otiskující vyhlášky a j. věci, týkající se jen toho či onoho okresu. Ušetřilo by se tu na papíře, lidské práci a j. Jest to malý podnět, ale věru by stálo za to, sebrat z různých koutů republiky tyto nejrůznější věstníky, aby se ukázalo, jak by se tu dalo šetřit tím, že společně věci by byly centralisovány.

V. G.

A zrovna ne?

Už se ani o něm nechce psáti: o poradním sboru rozhlasovém. Lidé z nejrůznějších směrů a stran se vyslovili pro poradní sbor rozhlasový; všechny důvody pro byly již uvedeny a zopakovány. Nikdo neřekl, že jest proti rozhlasovému poradnímu sboru, naopak: všude slyšíme: ano, my jsme pro poradní sbor, my uznáváme jeho význam. Kdo četl řadu projevů pro poradní sbor rozhlasový před prázdninami, domníval se, že Radiojournal po prázdninách vystoupí a řekne: poradní sbor při Radiojournalu jest hotovou věcí! Ale nestalo se tak. Naopak, vypadá to tak, jako by Radiojournal chtěl říci: a zrovna ne. Bylo by nesprávné přeceňovati význam poradního sboru rozhlasového. Právem lze se domnívati, že Radiojournal, který tak dlouho odporoval a odporuje tomuto požadavku, jistě nevybaví tento sbor takovou pravomocí, která by mu zajistila větší vliv na práci naší rozhlasové společnosti. Pro poradní sbor rozhlasový se vyslovila řada radiokritiků, řada kulturních korporací, politiků, spisovatelů; půjdeme-li na odpovědné ministry, dozvíme se, že ani oni nestaví se v cestu uskutečnění požadavku. A kdybychom šli do Radiojournalu, bude tam každý odmítati podezření, že by on to byl, kdo by bránil uskutečnění tohoto požadavku. A nyní proti tomu postavte fakt, že k realizaci tohoto požadavku stále nedochází, a máte situaci, ve které se nikdo nevyzná. Všichni jsou pro, nikdo není proti a — přece se věc z místa nehýbá; někdo tu přece tedy musí býti, kdo říká: a zrovna ne. Když tolik lidí chce, aby ten poradní sbor byl, tedy — zrovna nebude. Těžko je říci, kdo jest tímto fantomem rozhlasu, který má tak velký strach z rozhlasového poradního sboru. Ale není sporu o tom, že tato situace není zdravá. Ukazuje, že v našem rozhlase není něco v pořádku a že jsou tu u práce síly, které dovedou zmařiti uskutečnění požadavku, který za sebou má všechny ty, jimž záleží na rozhlase. A tak bude nutno usilovati o vyjasnění situace v rozhlase; není možno, aby rozhlasová společnost jen tak přecházela přes požadavek tak odůvodněný a podepřený. Jest potřebí zjistiti, kdo se proti tomu staví a jaké má k tomu důvody. Snad se při tom ukáže, že nesmíme se spokojiti jen s požadavkem poradního sboru rozhlasového, ale že musíme opakovati i požadavek druhý: reorganise rozhlasové společnosti; jedním z úkolů této reorganise bude pak vyřaditi v rozhlasu ty, kterým tak málo leží na srdci dobrý styk rozhlasu s veřejností.

V. Gutwirth.

Školy — baráky?

Velmi často vidíme v novinách obrázky venkovských nových školních budov; někdy jsou to budovy velké, rozlehlé, a měli-li bychom touto rozlehlostí měřiti zájem o školství, musili bychom říci, že je velký. Někdy dáváme za pravdu Englišovi, který kritisoval, jak jsme stavěli školní budovy; do některých z nich se musí žactvo dosti pracně shánět. Jdeme-li procházkou pražským předměstím, narazíme na barák. Někdy je jich více pohromadě. To není barák ohřívárny. To není barák pro přechodné, nouzové ubytování. To jsou baráky pro školy ve Velké Praze. Pravda: nejsou to baráky obyčejné, narychlo sestavené. Jsou to baráky velmi solidní, a říká se jim: baráky přenosné. Což svědčí o tom, že Praha počítá na řadu let s tím, že pro svoje školy nebude míti definitivní budovy pro školy a proto: přenosné provisorium jako program. Obyčejné ty baráky nejsou, ale — laciné také nejsou. Věřím na tolik našim zednickým mistrům a tesařům, že — kdyby na to došlo — by postavili pražské obci baráky aspoň tak solidní, jako se jich dosud užívá, a že by tyto baráky byly daleko lacinější než ty, v kterých se až dosud některým pražským dětem dostává základního vyučování. Snad by si některý člen městské rady pražské mohl povšimnouti tohoto námětu: když už Praha pro svoje děti staví školní baráky, nemohou to býti baráky — za stejných podmínek — lacinější? Ale hlubší bolest jest v tom, že Praha ve svém školství jest nucena používatí přenosných baráků, které mohly a mohou býti jen výpomocí v nejkrajnější nouzi, které však bijí příliš do očí, jsou-li myšleny jako dlouhodobé provisorium, kterým Praha chce léčiti svoji školní mizerii. Není to žádná neskromnost, když vycházíme z názoru, že děti v Praze mají býti vyučovány v dobré, definitivní budově, a ne v dřevěném provisoriu, které i když jest všelijak chváleno a omlouváno, zůstává dřevěným barákem. Jest věcí Prahy, jaké důvody uvádí na svoji omluvu. Lidé jsou nuceni věci posuzovati podle toho, co vidí. A jestliže na jedné straně se už trochu likviduje a upravuje bydlí v barákových ko-

loních, a dává-li Praha v téže době své třídy do dřevěných baráků, pak jest to stav, který sotva lze vysvětliti jen argumentem: Praha nemá peníze. V. G.

Ještě vysoká škola speciálních nauk

Naše poznámky o vysoké škole speciálních nauk a odpověď jejího děkana vzbudily veliký zájem právě ve vysokoškolských kruzích, v nichž vyslovují se již dávno námitky proti samostatné existenci této zvláštní školy a kolují různé pověsti o zvláštní přízni, které se škola v rozhodujících kruzích těší. Po dopisu p. děkana této školy musíme ještě sdělití toto, abychom jej opravili:

V době největší hospodářské krise, kdy navrhuje úsporná komise zrušení vědecky i pedagogicky významných fakult Masarykovy university, zdá se vysokoškolským učitelům přepychem existence této zvláštní školy s osmi profesory (ne tedy se sedmi), s děkanem, proděkanem, se samostatnou kanceláří a všemi těmi drahými okrasami, které patří k existenci zvláštní fakulty. Je přirozené, že tato blahovůle je spojována s osobou profesora národohospodářství na této škole, který je i když ne referentem, přece jen vlivným členem úsporné komise. Tato ohleduplnost úsporné komise zaráží tím spíše, že je přece v odborných kruzích známo, že ministerstvo školství není existencí vysoké školy speciálních nauk nijak nadšeno a zabývalo se častěji úmyslem ji zrušiti.

V době, kdy redukují se veliké částky řádné dotace vys. škol, a kdy dosažení mimořádných dotací je téměř nemožno, budí závist jiných fakult okolnost, že každý profesor vys. školy speciálních nauk má svůj samostatný znamenitě vypravený ústav.

Je tu:

1. Ústav praktické geometrie se 4 asistenty a 2 zřízenci.
2. Ústav národního hospodářství a finanční vědy s vrchním komisařem.
3. Ústav sférické astronomie se 3 asistenty, vědeckou silou, mechanikem atd.
4. Ústav nižší geodesie se 3 asistenty a podúředníkem.
5. Ústav pojišťovacího práva se 2 asistenty.
6. Ústav geodetického počítání se 3 asistenty.
7. Ústav druhé matematiky.
8. Ústav pojistné matematiky.
9. Ústav pro vědy právní (!) (neobsazený).

Již z různorodosti těchto ústavů a disciplin vědeckých, shrnovaných pod kolektivním jménem speciální nauky, je prokázána umělá konstrukce celé této podivné fakulty, nehledě ani k tomu, že byly na škole zřízeny řádné profesury pro obory, které jsou jako zlomky obstarávány na jiných fakultách v rámci velikých oborů vědních.

Jednotlivé odbory tohoto vědního a pedagogického monstra, které nese pyšné jméno vysoké školy speciálních nauk, mohly by býti prostě přiděleny jiným fakultám, kdyby právě existence zvláštní školy nebyla sama o sobě účelem. Tak mohlo by býti zeměměřictví jako odbor přiděleno vys. škole inženýrského stavitelství, dvouletý kurs pro pojistnou techniku vys. škole obchodní, běh pro učitelství na středních školách přírodovědecké fakultě. Místo této rozumné koncentrace domáhají se jednotlivé odbory houževnatě a úsilovně na ministerstvu školství dalšího rozšiřování, pravděpodobně u vědomí, že dnešní stav neodvůdňuje existence samostatné školy. Tak domáhá se vys. šk. spec. nauk, aby byl běh pro učitelství na středních školách rozšířen a opatřen na př. zvláštní stolicí pedagogiky, ačkoli jsou posluchači techniky připouštěni pro učitelství na středních školách na přírodovědeckou fakultu jako úplně rovnoprávní. Tuto snahu zaříditi via facti na technice zvláštní fakultu přírodovědeckou, nutno prohlásiti za škodlivou a je také v odporu se správnou snahou o koncentraci příbuzných oborů.

Jsme také upozorňováni, že výtky o nedbalém plnění povinností některých členů profesorského sboru jsou oprávněny, a budí pohoršení ve studentstvu. Naproti tomu ovšem stojí horlivost jiných členů sboru v pořádání cvičení ovšem remunerovaných. Veliký zájem vyvolal své doby spor jednoho člena sboru s ministerstvem školství o remuneraci za cvičení, která přihlašuje ve velikém počtu. Zdálo by se, že nestačí nikdo ani fyzicky konati na 20 paralelních cvičení týdně vedle ostatních povinností učitelských a vědeckých.

Závěrem lze říci, že vysoká škola, na níž se učí astronomie, pojišťovací právo, geodesie, národní hospodářství, geometrie, matematika atd., postrádá jednotící ideje, která musí býti základem vysoké školy, a měla by býti zrušena. Z.

politika

Otto Rádl:

Malá dohoda zasedá v Sinaji

Sinaja, konec září 1933.

Milieu je všecko.

Podle dosud biologicky zcela neprobádaného zjevu, založeného na dosud neznámém přírodním zákoně, bují odrůda *hominis diplomatici* nejpříznivěji v mezinárodních klimatických místech s velikými hotely a nádhernou polohou někde na úpatí tisícimetrových svahů. Protože tím vším Sinaja disponuje, je vhodná k mezinárodním jednáním, třebaže leží i trochu stranou od mezinárodních cest. Má kromě grandhotelu dokonce ještě i tři královské zámky, a ty nadto ještě patří dynastii, jež dosud obývá jeden z evropských trůnů a jež má příbuzné na trůnech jiných, částečně ještě jestvujících a částečně už historicky neaktuálních. S tímto feudálním pozadím se tedy hodí Sinaja k demokratickým jednáním tím více.

Dokonce se nám, demokratickým státům, tato honosná nádhera dob minulých tentokrát značně hodí do krámu. Bez reklamy nejdou obchody, dobré zboží už se nechválí samo, a má-li míti schůzka tří ministrů v civilu také nějaký efekt propagační, musí se něco vydati na vnější úpravu. U konkurence to znají mnohem líp než my, šediví demokraté: u černých létají v celých kolonách přes moře a u hnědých páli židy, knihy a rakety naprosto nešetrným způsobem. Je tedy skutečně už jednou zapotřebí udělat také demokratický podnik s potřebným bim a potřebným bam.

Reklama patří k dobrému podniku.

To bim i to bam dodala tentokrát rumunská královská rodina, která uspořádala schůzku příbuzných. Ti příbuzní jsou poněkud rozvadení, a z prestižních důvodů bylo třeba ukázati jednou národům dynasti svorně pohromadě. Za tím účelem bylo uspořádáno padesáté výročí zámku Peleš v Sinaji. Padesátileté trvání zámku z cihel a trámů, zámku vystavěného v norimberském slohu uprostřed velkého Rumunska, to se vám může zdát věci humornou: padesát let, to představuje naivní mladátko mezi hrady světskými. Ale účel pomáhá prostředkům, rumunské noviny si daly práci přimysliti symbolický význam k této zámecké oslavě, a oslava se konala.

Sjelo se šest královských hlav, z jedné třetiny mimo aktivní službu. K rumunskému králi Carolovi I. a jeho manželce královně Marii přijel jihoslovenský král Alexandr se svou královnou Mariou. Z těch neaktivních přijela matka královna Elisabetha a malý exkrálíček Mihai. Kde jsou korunované hlavy, tam jsou také generálové a hodnosti jim podřízené, tam jsou také páni s cylindry a svítícími řády, preláti a popové dílem ve fialových kloboučcích, dílem ve vysokých prolamovaných mitrách a nákladných řízách. A pak jsou tam přirozeně také vojáci, mnoho vojáků, nespočetné osmistupy pochodující jako na provázku, s přílbami, čepicemi, helmami, barety, se štrápci, šňůrami, chocholy, trásněmi, neuvěřitelně fantasticky oblečení statisté, kteří chodí a chodí podle zvuku lomozných kapel tak nádherně, že by Arnošt Lubič závistí zbledl a Eric Charell zezelenal. Kde se

tolik věci hýbá, tam jsou přirozeně žurnalisté, dvě stě žurnalistů, a fotografové, pět set fotografů. Vypadají většinou ošuměle, ale prosím: pro ně se to dělá.

Na čem záleží.

Žurnalisté a fotografové jsou proto také na podobných mezinárodních podnicích stav vážený a vyhledávaný, neboť na nich záleží, aby čtenáři v Bessarabii, v Paříži a v Radotíně u Prahy věděli, že státníci pro ně v potu tváře konferují, aby šaty byly lacinější a aby bylo možno vydělati na vejcích o krejcar víc. Fotografové a žurnalisté nepracují s takovým elánem, když mají před sebou jen lidi v žaketu. I byli jim tentokráte postaveni před oči lidí v hermelínu a lidé s medailemi, aby věnovali i nádavkem trochu pozornosti tomu, o čem jednali tři páni v civilu.

Tři páni v civilu se jmenují Beneš, Jevtić a Titulescu, a mají na ramenou těžký úkol: zařídit to tak, aby uprostřed ošuntělé Evropy lidé ve třech státech se měli dobře, ovívat se ratolestí palmovou a usmívat se na sousedy, kteří si brousí kudlu o podrážku. Konkrétně: tři ministři mají za úkol zařídit co nejmohutnější vzájemný export a import zemských plodin i průmyslových výrobků tak, aby na obou stranách byli vždycky sedláci i průmyslníci spokojeni; mají si pohovořit o svých plánech odzbrojovacích a současně zahrčct Německu i Maďarsku kolem uší aeroplány, že se nedáme; mají se dohodnouti o jednotném stanovisku k sovětskému Rusku a zařídit co nejvřelejší styk přes sovětské hranice, a současně se postarati o to, aby přes ně nebyly importovány také bacily, rudé dny a generální stávky; mají se starati o to, aby Maďaři dostali rozum, jak se říká, a spokojili se s málem, aby už neříkali „nem, nem, soha“ a začali to myslet s bohatšími sousedy stejně dobře, jako to tito sousedí dnes myslí s nimi; nemají zapomínati na malé Rakousko, s nímž se jeho velcí sousedé chtějí o překot snoubiti, a mají dbáti o to, aby se tato sympatická země neodklonila od podunajské střední Evropy; mají si podebatovati o dunajském basénu a zemích, které by k němu měly patřiti jako hospodářský celek, a nevzdychnouti si při vzpomínce, kolik desetiletí nás asi ještě dělí od tohoto hezkého a přirozeného útvaru států; mají spolupracovati k tomu, aby zázkem zase sprátcením Francouzi a Italové měli k tomuto imaginárnímu soustátí docela stejný poměr a žádné interesy egoistické; mají ukázati Polákům, kteří stále ještě stojí trochu stranou, jak je to hezké a bezpečné s námi pod jednou střechou; a nádavkem se mají ještě skamarádit s říší tureckou, což leží na srdci zejména našim jihovýchodním spojencům.

To je program, který dostačí na tři muže v civilu, již se ve čtyřech odpoledních schůzkách sesedli v komnatách zámku pelešského, pod nádherným letním nebem několika rozmarných podzimních dnů.

Také obyčejní lidé.

Ministři jednají, bankety se stíhají, nejkrásnější auta světa hrčí, vojáci jsou tu a tam a všude, komandanti jsou už docela bezhlaví. Jsou tu dopravní strážníci, kteří vypadají jako četníci, četníci, kteří se podobají hasičům, a úředníci od policie, kteří jsou oblečeni jako velcí admirálové. Uniformy slaví své velké dny. Potkat v autu nějakého krále nebo královnu, to už vůbec nic neplatí, vidíš je stále in persona, takže můžeš jen politovat chudáka kolportéra, jenž prodává jejich portréty na pohlednicích.

Dívají se na ně venkované, venkované v těsných bílých plstěných nohavicích, s košilí převislou přes kalhoty, a nahoře s parádním tmavým kabátem z konfekce, plnicí pero v chlopni a klobouk dernier cri na hlavě. Jiní nosí přes šaty vlastenecky trojbarevné šerpy. Také vousatí mniši chodí jen pěkně po chodníku za nataženými šňurami, aby nepřekáželi divoké automobilové dopravě. Jedna venkovanka vypadá jako Anna Stenová, má hezkou ofinu do čela, ale ostatní mají všechny sex-appeal kdesi nepřístupně zazděný pod škrobenými pancíři a stěnami sukni a rukávů. Je mezi nimi také mnoho městských a židovských krás s mocně pomalovanými tlamičkami. Některé židovky hrají také rumunsky národní noty v kroji.

Kolem hotelu Palace, hotelu Caraiman a Park-hotelu stojí na terasách jen tak na skok mezi dvěma bankety utrápení páni, kteří tu za bílého dne nosí lakýrky na nohou, cylindry v ruce a lesklé pleše na hlavách. Vyčerpalo je toto město, které bylo bez ohledu na krizi, anebo snad právě s ohledem na ni, vyfintěno pro cizí návštěvníky. Domy byly natřeny, rozbité cesty dlážděny, asfaltovány, šterkovány, dřevěné schody nahrazeny kamennými, staré telegrafní tyče železnými, všechno bylo vypráno a vydrhnuto. Zkrátka všechno, jak se vám líbí.

Krásný vzhled.

Je to těžké, vymyslet něco nového pro dynastickou a mezinárodně politickou slavnost. Byly tedy také odhaleny dva pomníky, jeden věnovaný starému králi Carolu I., postavený na krásném trávníku, a druhý věnovaný jeho manželce Alžbětě, postavený docela jinde za rohem: Carmen Sylva byla královna moudrá a literárně nadaná, mezi jejími přáteli, kteří tu bydlívali na zámku Peleši, býval také známý francouzský důstojník jménem Pierre Loti. Proč oba monarchy-manžely od sebe sochaři odloučili, je neznámo: vypadá to jako netaktní narážka na to, že v rumunské dynastii se stává i jindy, že královna je tady, zatím co král bůhví jinde. Ponechám však tuto otázku bez odpovědi, ačkoliv jsem okolo celé konference slyšel, že právě tenhle fakt budil více zájmu, než nudné národní hospodářství. Zbývá tudíž jen podotknouti, že oba pomníky, slavnostně odhalené třemi králi, třemi královnami a množstvím ministrů a s věnci darovanými od presidentů, jsou sochy ze sádry, a že stojí na prkenných podstavcích. Protože však nepršelo, nevadilo to hostům ani samotným sochám.

Hospodářství je věc prosaická.

Slavnosti se podařily, starodávné a němé filmové kamery rumunských žurnálů měly mnoho práce a chras-tily hlasitě. Konference se také podařila.

Nesmíme jenom očekávat, že teď pojedje mezinárodní politika Malé dohody jako na másle, a že hned začneme k našim zemědělským sousedům horempádem importovati naše průmyslové výrobky. Prozatím je jisto jen tolik, že si ve formě kompenzačních obchodů budeme s nimi vyměňovati přebytečné zboží, a že budeme rádi, když nám rumunské hospodářské dluhy za naše exportované výrobky, které obnášejí na 400 milionů lei, budou zaplacený v rumunském zboží. S takovými pomalými a příležitostnými obchůdky se musíme spokojiti, více od pouhých teritoriálních úmluv dvou či tří států očekávati nemůžeme. Světová a evropská krize se dá řešiti opravdu jen světově a evropsky. Levněji to nepůjde.

Hospodářských výsledků může být v tomto rámci jen poskovnu. Význam sinajské konference a také celé Malé dohody spočívá tedy nadále především na politickém. Všechny evropské noviny referovaly obsáhle o sinajské konferenci: ukázalo se, že myšlenka spojení s poradou ministrů patetické a dekorativní slavnosti byla propagačně výborná. Naučme se od toho: demokracie si musí také dělati reklamu. Třeba i s barevnými vojáčky.

Nemluvte špatně o ženách.

Ale těch vojáčků, uniforem, slavnostních oděvů a řádů už dosti. Člověk by chtěl po tom všem zase trochu zpívat chválu civilistů. Zdá se ti, že to na světě vypadá stále jen takhle špatně, že na něm rozhoduje příliš mnoho lidí, kteří na sobě nosí našpendleny tak podivné pitomůstky, kterým na těchto cetkách zřejmě záleží.

Viděl jsem mladé lidi, nevím, kdo a co byli, kteří nosili pod kravatou fraku modré a červené stuhy s navěšenými kusy lesklého kovu na náprsence. Kromě toho měli na kabátech mnoho barevných pentlí a na prsou fraku dvě velikánské houpavé hvězdy a třetí ještě pod nimi, až skoro na boku. Chodili s tím ověšením mezi ostatními, o hodně méně ověšenými lidmi s tak nestydatou samozřejmostí, jako by tomu sami určitě věřili, že teď se tu hraje na Kašpara, Melichara a Baltazara. A při tom by podle jejich dosti plynulé francouzštiny byl člověk soudil, že má před sebou lidi průměrného vzdělání. Chyba je, že takoví lidé se pohybují stále jen mezi sebou a nikdy se s tou ozdobou neukáží mezi prostými chodci na ulici, takže už ztratili smysl pro směšnost. Nikdy také nepochopíte, proč třeba člověk, jenž je zaměstnáním náhodou král, má jeti po ulici nesa na klobouku 20 cm vysokou štětinku z bílého peří. Můžeme si vysvětlit, že kdysi takové erigované symboly patřily v prahistorii ke znakům schopnosti nejsilnějšího chlapa kmene. Ale při takových setkáních uprostřed nepravěkého dneška vám prostě zůstává rozum stát, zejména když se jedná o krále docela sympatické.

Karpaty.

Na štěstí nenosí se nižádné stejnokroje o pět set kroků dále, když vystoupíš nad lázeňské vilky a domečky a zámky. Je tam krásně. Vede tam hrbolatá cesta mezi buky jistě staletými, je tam vůně vlhké země, a ptačí zpěvy a crnkání potůčků mezi velikánskými listy. Ty listy jsou nahoře zelené a dole bílé, jako u nás. Trochu tě ještě vyruší ouvertura „Tannhäusera“, kterou hřímá k nebesům tam dole v dálce orchestr, složený z třiceti vojenských kapel. Ale i „Tannhäuser“ má jednou svůj zasloužený konec. A pak už je jenom ticho a vůně, a ptáci už mlčí, a loňské listí šumí mezi kroky a snáší se šero na staré lesy Karpat.

Lesy stojí a mlčí. V pohybu a se hřmotem se odehrávají jenom přelétavé lidské operety. Veliká a věčná dramata jsou nehybná a němá.

Miloš Vaněk:

ČSR a Sověty

Věta, že Československá republika má ze států Malé dohody — poměrně — nejméně politických, ale za to nejvíce hospodářských důvodů, aby už konečně upravila svůj poměr k sovětskému Svazu, potřebuje vysvětlení. Nevyplyvá z onoho bláhového

způsobu myšlení, jež odlišuje hospodářství od politiky tlustou čarou. Vyjadřuje jen prostý fakt, že stát nemá motivů k alianci s Ruskem právě v oné citlivé a ústřední oblasti, kde jde o nejvážnější přívlasky jeho suverenity: o hranice a o věci vojenské. Smlouva s Ruskem, i kdyby měla ráz nejsrdečnějšího politického a vojenského spojení, nemůže změnit Československé republiky ani vlásek na oněch problémech, jež jsou pro ni v zahraniční politice nejožehavější: na problému maďarském, rakouském, vatikánském, německém. Vylučuje to nejen dosavadní zakloubení ČSR do těsného politického spojení se Západem a najmě s Francií, nýbrž i zvláštní druh neaktivity sovětů ve věcech středoevropských a balkánských, o němž jsme se zmínili.

Ale ovšem: Československá republika by znamenitě mohla získati, kdyby vůbec celá Evropa západní — a zase najmě Francie — upravila svůj poměr k sovětskému Svazu ve způsob věcnější spolupráce. Tu pak by pro ni takřka automaticky vyplynuly jisté zisky právě i ve zmíněné oblasti nejpoličtější. Proto má Československá republika zájem, aby mezi západní Evropou a sověty byl poměr korektnější a korektnější, spolupracovnější, srdečnější — pokud se ovšem v zahraniční politice vůbec dá o srdci mluvit.

Nemůže-li nám smlouva s Ruskem prospěti v otázkách takového druhu, jako je pro Rumunsko problém besarabský či zlatého pokladu a pro Jugoslavii poměr k Bulharsku a k Itálii, protože my nemáme otázek, jež by se takto přímo dotýkaly aktuálních zájmů sovětské zahraniční politiky, máme za to tím více důvodů k úpravě poměru k Rusku ve svém vnitřním hospodářství. Tyto důvody nejsou ovšem nové. Jsou dnešní krizi jen rozmnoženy a zdůrazněny. Nejsou-li však nové, proč jsme dosud SSSR — a sovětský Svaz zase navzájem i nás — neuznali de iure?

Nepatříme k těm, kdož činí za toto jurodivé zavírání očí před faktem šestnáctileté existence sovětského Svazu odpovědným pouze pana dra Kramáře a národní demokracii. Nebo lépe: považujeme okolnost, že pan dr. Kramář je takový, jaký jest, za následek jistého historického — a ne snad jen osobního — nedopatření, za hlubší nepřízeň osudu, na niž jest marno žalovati výtkami, adresovanými jen jedinému muži či jediné politické straně.

Neboť strana má přesně takového vůdce, jakého si zaslouží; pan dr. Kramář jest jen podivuhodně věrným vyjádřením onoho stupně vývoje, jehož dosáhl průmyslový a obchodní měšťan český v okamžiku, kdy jsme dosáhli státní samostatnosti. Jaký je to stupeň vývoje, běřeme-li za základ srovnání nikoli snad průmysl anglický či americký, nýbrž i jen středoevropskou organizační, technickou a obchodní jeho úroveň? Není to právě poslední slovo tohoto vývoje. Je to mezistupeň. Je to pořád ještě přechod ze zemědělství k průmyslové činnosti, a sice k malopřemyslu, jenž tak charakterisuje průměr české průmyslové a obchodní buržoasie. Čtenář pochopí, oč jde, vezme-li si k ruce poučnou studii o národnostním rozvrstvení v československém průmyslu, kterou před lety uveřejnil v „Přítomnosti“ dr. Jiří Hejda. Lehce z ní vyvodí tyto závěry:

1. T. zv. těžký průmysl, prvovýrobu, anorganické bohatství, hornictví, hutnictví a strojařství měli v době převratu z 90% v rukou Němci. (S výjimkou části strojařství tento stav trvá dosud.)

2. V lehkém, spotřebním průmyslu posice byly rozděleny.

3. Převahu českého živlu lze pozorovati jen v průmyslech, vyrůstajících přímo ze zemědělství (cukr, lín, družstevní sýrárny a vůbec potravinářství, hospodářské stroje).

4. Všecky exportní průmysly, s výjimkou textilu a cukru, byly a jsou převážně tudíž v rukou německého živlu.

Dodejme pak k tomu ještě, že

5. také zásobování zdejšího průmyslu zahraničními surovinami je převážně v rukou nikoli českých firem, ba dokonce je dodnes jistě valnou měrou obstaráváno třetími zprostředkovatelskými zeměmi,

a objeví se nám objektivní, historicky, vývojovým stadiem daný, sociologický rámeček, v němž se mohla vyvíjeti naše zahraničně obchodní politika: ona vrstva lidí, jež byla tradičně již uvyklá administrovatí dovoz a vývoz, prováděti zahraniční — i ten rakousko-uherský v říšském měřítku — obchod, byla na české straně poměrně nesmírně tenká. Tím byl dán také stupeň „naší“ intelektuální výzbroje pro úkoly obchodní politiky, před něž nás postavil fakt samostatného státu: nebyl to stupeň, odpovídající velikosti a složitosti těchto úkolů.

Tato fakta jsou klíčem k pochopení řady těžko jinak vysvětlitelných zjevů naší hospodářské a zahraničně-obchodní politiky, ba vůbec vši politiky. Ukazují, odkud pramenila sociální orientace české měšťanské politiky, ale také nacionální orientace socialistické politiky už před válkou: velkozávody byly převážně německé, ale dělníci v nich — Češi. Ukazují také, odkud se bere převaha agrární strany v naší obchodní politice. Proč náš průmysl nebyl s to svést s ní zápas o obchodně-politickou a exportní orientaci včas, když kázal rozum, a ne teprve teď, když už diktuje hořká, drásavá zkušenost a ruiny zahraničního obchodu.

Je ovšem jisto, že v každém národě nadprůměrné mozky, hlavy talentované a geniální dovedou přeskočiti průřez, daný celkovým vývojem, „sociologicky“, o desetiletí. V průmyslové a obchodní politice jsme však takovýchto geniů neměli... Naopak. Skoro jsme v pokušení říci, že je zázrak, že s průmyslem dosud nedopadáme ještě hůře, než právě dopadáme.

S tohoto hlediska pak vypadá náš t. zv. sovětský problém jen jako dílčí zjev, jako detail, jako jedna — byť i nikoli nejméně závažná — podrobnost širšího zjevu, jež lze nazvati: naše obchodně-politická nerozmyslnost a neplánovost, tápání a improvizování, jež nemá ani potuchy o strukturálně daných březích vzájemného hospodářského sepětí a jež za vedení agrární strany a za pasivního přihlížení — ne-li dokonce iniciativy, jako v případě sovětského Ruska — strany průmyslníků, obchodu a financí spěla v minulých letech k divné metě: abychom své hospodářství, již poháněné průmyslovým motorem, znovu zase zařídili na — ruční pohon.

Bude se snad zdáti zkarikovaným a tendenčním tento obraz. Avšak byť i byl nakreslen na okraji dílčího, t. zv. ruského problému, bude sotva vždy usvědčen z nepřesnosti. Představa o správném návratu k ručnímu pohonu, zpět ke klice, pryč od výbušného motoru — tato pohříchu hrozně svůdná a běžná představa je vlastním kořenem toho, proč dosud u nás nikdo nepostavil — v řadě otázek průmyslové a obchodní politiky — také sovětský problém tak energicky, aby po třech zkusmých rozbězích byl už konečně rozřešen.

A tak se stalo, že po roce 1931, kdy už jsme měli vývozu do Ruska půl miliardy, přišel rok 1933, kdy náš vývoz do Ruska dosáhne sotva jedné desetiny toho obnosu. Příčiny toho jsou na straně naší i sovětské. Nežli je rozebereme, povíme, že tentokrát nám nevzala sovětské objednávky konkurence Německa, Nýbrž — Polska. Na účet — francouzských úvěrů. Polský a francouzský vývoz do Ruska vzrůstá. Československý je vývojem posledního roku takřka nulifikován. Je už ve stadiu — ručního pohonu.

Franta Kocourek:

Rozmluva s Andrejem Hlinkou o posledních událostech

Ružomberok 1. října 1933.

Byl to předlouhý, několikadenní interview o ponitran-
ských událostech. Nebyly to jen otázky a odpovědi, byla mezi tím řada přílehlavých ilustrací, návštěv, které si přišly postěžovat, řada dopisů, které mi dal Hlinka číst, řada drobných místních obrázků a příběhů výmluvnějších než slova. Vybírám pro dnešní článek z bohatého materiálu jen nejpodstatnější a politicky nejvýznamnější.

Interview s Andrejem Hlinkou začal gratulací: bylo mu ve středu 27. září 69 let. Toho dne se za něho modlili ve všech římsko-katolických kostelích na Slovensku. Dveře ružomerské fary se netrhly gratulanty. Největší květinový dar přinesla Češka, paní Zemanová, žena představeného místní policie.

Zastal jsem Andreje Hlinku o svátku svatého Václava v kostele svatého Ondřeje, sloužil mši svatou za patrona české země. Z oficiálních osobností tu až na jednoho ružomerského pedagoga nebyl nikdo, ani se slovenské, ani s české strany. Kdyby nebyly loď chrámu zaplnily Hlinkovy školní děti a kádr věrných jeho věřících, byl by obřad svatováclavský dopadl bledě. „Páni odešli do hor, tak se teď svítí svatý Václav, to je nová móda... Za Maďarska se svatý Štěpán celebroidal s královskou okázalostí... Dnes musí svatého Václava v Ružomberku zachraňovat Hlinka... Však modlil jsem se: Svatý Václave, oroduj za nás a za republiku, je toho velmi potřeba...“

Hlinka už odložil v sakristii zlatý ornát, jdeme na faru. Z vedlejší místnosti, kde chová svůj archiv ve vzorném pořádku, přináší hromadu časopisů, hromadu „SLOVÁKŮ“, týdeník „TATRANSKÝ SLOVÁK“ a „SLOVENSKÁ PRAVDA“. Prostírá je na farním stole a ukazuje, co všechno censoři bílí. Dává vedle sebe vždy výtisk před konfiskací a po konfiskaci, čteme z originálu, co bylo zabaveno. Co všechno se zdá nebezpečné! V jedné básničce, lyricky nevinné, zkonfiskoval pan censor verš: „Slovensko — vlast moja“.

Jat citem téměř kolegiálním vytahuji 39. číslo „Přítomnosti“, rovněž poznamenané bílým místem přes téměř celé dva sloupce.

„Už i vás konfiskují? A kam až, prosím pěkně, chtějí jít tímto směrem? Jak si to tam v Praze představují?“

O N i t ř e.

Hlinka usedá do svého farářského úředního křesla a vypráví na mou žádost podrobně o Nitře. „Především není pravda, že jsme Nitru připravovali a že jsme jí chtěli využít jako politické manifestace. Nijak jsem se ani osobně na Nitru nepřipravoval, z toho důvodu jsem

nevstoupil ani do protektorátu. Původně jsem myslel, že vůbec do Nitry nepojedu. Teprve když bylo rozhodnuto, aby na nitranské manifestaci byli zúčastněni také zástupci Spolku svatého Vojtěcha a Slovenské matice, rozhodl jsem se do Nitry jet. Největšího překroucení pravdy se však dopustily české a vládně slovenské časopisy při líčení jádra nitranského případu. Rozpoutali proti mně útok jako proti člověku, který rozeštal davy slovenského lidu proti Čechům, vládě a vládním Slovákům. A přece je pravda, že situace vypadala docela jinak.

Zabaveno

Hlinkovi svítí oči. Ne, nemůže vydržet v křesle, přiliš se to v něm zapálilo. Při veškeré úctě k Hlinkově pravdomluvnosti se mi nezdá pravděpodobné, že by tento rozohněný devětašedesátník byl viděl na nitranském podiu své nejkrásnější poslání právě v úloze anděla míru. Prosím ho proto, aby vylíčil rozhodující moment podrobněji.

„Musil jsem na řečníště, nebo lid volal stále silněji, že chce slyšet Hlinku. Poslechl jsem těch hlasů teprve, když se změnil v řev a když se mi zdálo, že se napětí nesmí stupňovat. Vylezl jsem já tedy na podium a utišil svými slovy davy. A k čemu že jsem využil své řeči v první řadě? Vyzval jsem přítomné, aby se utišili, aby mi slíbili poslušnost, aby přísahali, že udělají, k čemu je vyzvu. Račte, prosím, dobře rozumět, »přisahejte, že to uděláte, co já po vás budu chtít«. Nuž, přísahali, ruce zdvihli, »přisaháme«, řekli. A když jsem měl jejich přísahu, obrátil jsem se kolem dokola, a co jsem jim řekl? »Nechte mluvit pana ministerského předsedu.«

Zabaveno

Zdvihl jsem ruku a znovu utišil lid a ptal jsem se: »Či jste vy mi nepřisahali, že uděláte, co po vás budu chtít?« — Chvilí bylo ticho a potom teprve se ozývalo: »Přisahali.« — »Mám vaši přísahu — a vy ji musíte splnit! Prosím, abyste vyslechli pana ministerského předsedu.« — A potom ministerský předseda začal mluvit, musil jsem i dál výkřiky tlumit, aby ho bylo slyšet, neboť v lidu bylo veliké rozhořčení. Nuž, neřekl nic, kromě poselství, které přinesl od pana presidenta republiky, neřekl nic, jako je zvykem vládních lidí... ale dokázal jsem, že se dostal ke slovu. A co oni za to mně udělali? Vykreslili mě jako štváče, pane můj... a jak vidíte — a každý opravdu nepředpojatý vám to může dosvědčit — snažil jsem se ze všech sil, aby byl zachován klid, celou svou autoritou jsem se o to přičinil.

Zabaveno

Zeptal jsem se, popírá-li jako vůdce lidové strany, že nitranský projev byl namířen proti Čechům a republice.

„To je otázka, která mě přímo rozčiluje svou nesmyslností. Já jsem přece proti republice nikdy nebyl — a také v Nitře jsem to přede všemi zdůraznil, že stojím a my luďáci stojíme na půdě této republiky. Zdá se mi zbytečné a ponižující, mám-li dokazovat, že jsem byl jedním z těch v popředí, kteří už dávno celou svou činnost a svým životem tuto republiku připravovali a tvořili, a že jsem se nikdy nebál vyznat to otevřeně a sedět za to v žaláři. A stejně je trapné, musím-li pánům

v Praze připomínat, že moji přívrženci, naši lidé na Slovensku se nebáli žádných obětí pro ideu svobodného Slovenska, pro zachování národní řeči a samostatnosti. I krví svou to mnozí z nich pod Maďarskem zpečetili, vzpomeňte jen Černovej! Nejen slovy jsme ukázali, že stojíme za republikou a státem věrně. Mohl jsem si v tom směru počínat na nitranské manifestaci opatrněji, více diplomaticky, nemusil jsem svou a naši loyaltitu k republice výslovně zdůrazňovat, mohl jsem o tom pomlčet, jako jsou to zvyklí dělat při různých příležitostech vládní slovenští politikové. Ale ani v tom případě, že bych se v Nitře znovu nebyl přihlásil k republice, by nikdo neměl právo pochybovat o naší lásce k československé republice! A také nikdo z těch, kdo je ke státu loyální, o tom, myslím, nezapochybuje. Ve vašich novinách se na mne a na nás od prvního okamžiku sesypali jako na původce incidentu.

Zabaveno

Pokud jde o tuto poslední větu: škoda, že tato samozřejmost nebyla samozřejmá organisátorům nitranské manifestace. Jsme už u nás opravdu s československou logikou tak daleko, že je třeba zvláště dokazovat právo zástupců největší slovenské strany, aby směli mluvit na slovenské půdě při československých manifestacích? Tím spíše, že šlo o slavnosti založené na církevním, katolickém motivu!? Račte se na to podívat bez zaujetí a řekněte, nemá-li Hlinka v této věci pravdu?

Zabaveno

„Však my víme, proč nás do Nitry nepozvali a proč nás nechtěli před lid pustit: byli to slovenští centralisté, šlo jim o to, ukázat v Nitře před veřejností i ze zahraničí, že to oni vládnou na Slovensku, že oni mají lid v rukou. Jejich úmyslem bylo posílit své politické postavení ve straně a v Praze. Ale zapomněli, že dnes už nepředstavují smýšlení slovenského národa, jen hrstky za nimi stojí.

Zabaveno

Rozhovor u oběda.

Je poledne, pán nejmocnější slovenské fary mě zve na oběd.

Sestupujeme do veliké přízemní jídelny, na prostřeném stole přidávají šestý příbor pro pražského hosta. Jed-

noho po druhém mi Hlinka představuje, jak sedí za stolem nebo jak přicházejí. A ani jeden mezi nimi není civil, samí černí, členové Hlinkova „generálního štábu“. Když jsme kompletní, řekne mi Hlinka: „Odpusťte, na chvíli, my na Slovensku se ještě modlíme,“ pokřičuje se, krátce se s ostatními pomodlí a usedne k obědu. Byl to oběd svatováclavský, byl to oběd česko-slovenský, oběd od začátku do konce politický, dobrým slovenským vínem zapíjený a kořeněný humorem Andreje Hlinky.

„A jak vy, prosím pěkně, si to v Praze představujete?“ ptá se mně nejmenší z kaplanů, nazývaný „Kardinál-čík“. A když ho upozorňuji, že nejsem vůbec žádná vláda, pokračuje: „Víte vy, jak se na vás, Čechy, tady dívají?“ Je mi to sice už dost známé, ale přes to ho prosím, aby se vyjádřil.

Zabaveno

Otec Hlinka sedí v čele stolu, jí a poslouchá, nechť se mladí vymluví.

Děkan Andrej Šofer, farář z Hlinkova rodiště Černovej u Ružomberka, si pochvaluje, že on ve svém kostele měl svatého Václava velmi pěkného, i oficielní tam byli. Dívá se na Čechy smírnými očima, není pro hádky, říká mi, že má rád Čechy, ale není jeden jako druhý. Podává Andreji Hlinkovi nový džbánec vína a pomáhá nalívat do skleniček.

Sklenky tukají a připíjí se.

Na zdraví Andreja Hlinky, na zdraví slovenského národa, na zdraví republiky! Ano, na to všechno připíjím bezpodmínečně. Ale teď zdvihá Hlinka a s ním jeho žáci sklenku na slovenskou autonomii. Stát, přátelé! O tom si musíme nejdřív pohovořit. Jak vy si, pane poslanče, představujete autonomii? A jak spolužití s Čechy?

O autonomii.

„Není čas k tomu, aby se plýtvalo silami uvnitř státu na boj mezi dvěma národy mezi sebou. Vždyť naší republice hrozí zvenčí nebezpečí. Nikdy nebyla tak naléhavá potřeba toho, aby se mezi sebou dohodli zástupci národa slovenského a českého. Chcete vědět podmínky? Jsou přece známe, jsou obsaženy v Pittsburgské dohodě. Nic jiného nežádáme, než uskutečnění práv, stanovených tam pro Slováky. Vždyť v rámci těchto práv jsme vstupovali do této republiky! Co bych považoval za nejdůležitější v této době?

Aby se odevzdala v zájmu pokoje a pořádku na Slovensku moc do rukou skutečným představitelům slovenského národa. Těm, kdo mají skutečnou autoritu a kdo

budou také schopni upevnit v lidu ztracenou autoritu úřadů a bezpečnostních orgánů.

Ukázal jsem vám už před rokem, jak všechna lepší místa na Slovensku jsou obsazena Čechy. V tom směru se nic nezměnilo — a nezmění se ani teď, když slibují dát dva Slováky do personálního oddělení ministerského presidia. Necht' jsou vedoucí místa na Slovensku obsazena kvalifikovanými Slováky. Noví šéfové musí dostat právo, aby uvedli úřadování v jednotlivých resortech veřejné správy na Slovensku do pořádku.

Na Slovensku je solí v očích stranickost státem dotovaných institucí. Tady myslím hlavně na agrárníky a sociální demokraty v institucích zvláště hospodářských a finančních. Tyto instituce necht' jsou postaveny pod zvláštní dozor a tak necht' je z nich v budoucnosti vymýcena stranickost. Myslím v prvé řadě na Zemědělskou radu, Rolnické vzájemné pokladnice, k jejichž vybudování přispěly státní peníze. Potom myslím na okresní nemocenské pojišťovny a podobné instituce.

Také policie a četnictvo musí být zbaveno stranických vlivů, bezpečnostní orgány tu jsou pro to, aby zachovávaly pořádek a sloužily všemu občanstvu bez rozdílu stran, nejen několika vyvoleným!

Veřejná správa na Slovensku je zpolitisovaná. At je osvobozena od diktátu strany agrární a sociálně demokratické. Je tu otázka okresních náčelníků: dopustí-li se přehmatů, jak jsme toho byli a ještě více budeme teď svědky, necht' jsou voláni k odpovědnosti disciplinární cestou. Ze zkušenosti víme, že většiny takových přehmatů se okresní náčelníci dopouštějí na Slováčích proto, aby se zalíbili jistým politickým stranám.

A neméně za naléhavou považujeme otázku školství: necht' je vráceno národu. Je bezpodmínečně nutné zřízení Krajské školské rady, jen tak si Slováci zaručí, že budou moci disponovat svými školami.“

Po těchto šesti bodech se Hlinka odmlčel. Na otázku, mám-li pokládat těch šest nejpřednějších požadavků za jeho soukromé, třebaš vůdcovské mínění, nebo jsou-li oficielní, odpověděl, že za těmi body stojí představenstvo strany.

„Ten stát, do něhož jsme dobrovolně, jako rovný s rovným s vámi Čechy vstoupili, musí také něco při těch obětech Slovákům dát,“ říká Hlinka na závěr velké debaty mezi svým čilým dorostem, zvědavým na Prahu. „Nemyslíte, že je škoda, když z ní znají jen Stříbrného? Myslíte, že je správné, když se prozatím nikdo jiný z vaší strany nepokusil o dorozumění s těmito lidmi, které přece nelze odbýt nebo ignorovat nebo podceňovat? A může v tom směru někdo navázat nejen s nimi, ale i se Slováky jiných politických vyznání lépe a bezprostřednější styky, než my mladí, které nemohla dosud zvábit žádná z existujících politických stran, nebo ti mladí, kteří jsou sice organisovaní, ale nespokojení s praxí a lidmi hledají plnější a poctivější politický život? Můžeme čekat změnu v poměru Čechů a Slováků od stran, které jsou odpovědny za nynější stav věcí až do dnešního dne? Češi nám musí dát svobodu tisku, svobodu shromáždění a práva, s nimiž jsme vstoupili do útvaru tohoto státu. Jmenovitě, to opakuji, naše školy a chléb pro naše bratry, aby se uplatnilo heslo Slovensko Slovákům. Žádáme vládu Čechů a Slováků a ne vládu Čechů a Němců. Šrobár to dost jasně řekl, že ochrana naší republiky nezáleží od nás.“

Revisé?

„K smíchu! U nás Slováků nejde a nemůže jít o revisi. Že je lid nespokojený, jste měl příležitost vidět na

vlastní oči. A proč, víte v několika bodech taky. Ale stojí to za podrobnější výklad, abyste pochopili, proč to speciálně tady na Slovensku tak vypadá. Nezapomeňte, že lid na Slovensku touží po starých, předválečných časech. To je jeden z následků krise. Před válkou, za Maďarska, měl lid školy — Maďarsko bylo v tom směru štědré, na rozdíl od toho, co slyším tvrdit z české strany. Dnes na školy není skoro groše. Systematicky se nám ruší naše konfesijní školy — a když se proti tomu ozýváme, hrozí nám jeden ministr, že s námi zatočí.“

„Nezapomeňte, že velká část průmyslu byla dříve na Slovensku. To znamenalo, že tu byl chléb, peníze, žilo se poměrně bezstarostně, stavěly se úhledné, čisté domky. Litr mléka stál dvacet haléřů, kilo mouky čtyřicet haléřů, kilo masa korunu. Daně byly nepatrné, látky a obleky v konfekcích levné. Lid na to nezapomněl a snívá o těch časech dále. Domnívá se, prosím pěkně, že i dnes je v Maďarsku takový život a že je tam větší svoboda, než u nás v republice. Obratní agitátoři tyto myšlenky živí. Že jsou daně v Maďarsku menší, říkají. Z těch vážných příčin se sliby agitátorů lidu líbí, a snad lidé méně upevnění ve vlasteneckých citech touží po revisi. Češi přišli v roce osmnáctém na Slovensko s ideou, že nám přijdou pomoci, než vyroste slovenská inteligence. Dnes už je ta mladá slovenská inteligence tu, žádá chléb, postavení, žádá místo. A místo toho, aby byli přijímáni, jsou propouštěni i ti, kteří dosud měli zaměstnání. Dnes už celé legie mladých slovenských inteligentů volají po zaměstnání, vzpomeňte si na dopisy, které jsem vám dal číst, takových mně chodí každý den několik, bez konce.“

Do jídelny vstupuje skupina cikánů, celkem sedm, dva dospělí, otec a matka, tři kluci a dvě dcery. Pan Osvícený musí vstát a jít za nimi ke dveřím. Líbají mu ruku a zvěstují, že za ním přišli, aby jim děti obřimoval... Andrej Hlinka nás nechává samotny dole, vychází s cikány, polichocen popularitou, kterou má i u těchto přiřadlých dětí přírody a volnosti.

Čekáme, až se pan poslanec obleče do „rybářských“, pozval mě, abych viděl údolí Revúce. Zatím hovoříme o slovenských věcech s jeho schopnými fámulusy. Jmenovaný už kaplan Bugar je Hlinkovým tiskovým referentem, kaplan Húštava je jeho fiskálním referentem, vede pokladnu fary. Přistupuje ke mně farář Koperdan z Mutného u Oravy, tedy od polské strany, a říká věc, která jistě stojí za záznam:

„Andrej Hlinka pochopil jednu věc, na kterou političtí vůdcové u vás dokonale zapomínají — a to se jim brzo vymstí: pochopil, že musí být v nejužším styku s mladými lidmi a že jim musí dát příležitost ke skutečné práci, na náboženském, kulturním i politickém poli.“

Jeho chrpově modré oči zazářily, když pronesl zvýšeným, trochu pyšným hlasem: „A mladá slovenská inteligence, pokud věří, už za Hlinkou jde. A ta hlavně nese Hlinku.“

Zabaveno

Pan poslanec pro nás přišel. V černém širáku, kolem jehož pentle je omotán provázek na udici, v nepromokavé haleně pod pláštěnkou, v jedné ruce vysoké gumové boty, až po pás, v druhé proutěný košík s aprovisací, nasedá do šestiválcové Škodovky, která nás nese rovnou, daleko asfaltovanou silnicí do Revúcké doliny. Napřed, u šoféra, sedí kaplan-tiskový referent a přeříkává z knížky modlitbičky.

Ryby braly.

Když jsme se vrátili k Revúci velkým obloukem po návštěvě faráře Kučeravého na jeho faře v Liptovské Revúci, stál pan poslanec uprostřed bystré vody a tahal z ní čtvrtý kus. Přešli jsme louku, silnici a při stoupání zalesněným svahem ke kolibě jsme sbírali dříví na oheň. Brzo vzplanul. Hlinka rozřezal slaninu na proužky, napíchal je na prut a dal mi je k opékání. Potom zelenou papriku se solí a pezinské víno a nakonec ryby, na dřevíčkách napíchané a ve žhavém popeli opečené.

Musili byste tam u ohně vidět toho skoro sedmdesátiletého Hlinku, jak hlídá rybí kůži, aby se nespálila, jak drží sklenku vína proti ohni, barvu vychutnává, musili byste ho pozorovat, jak pobíhá, a písničky notuje — abyste si řekli: i hleďme, jakého to zbojníka nefalšovaného má za předsedu slovenská strana ludová! Oči mu hrají plaménky, hlava se šedivými kučerami se potřásá, nohy se kříží jako k odzemku. Bylo by pěknější další a další písničky s ním notovat, ale co naplat, Maďari, autonomie a takové věci nevzhledné vedle ohně a zalesněného údolí s prvními hvězdami musíme přetřásat.

Jaký vliv by měla autonomie na poměr ke státu?

„Autonomie by měla vliv na poměr ke státu na tolik, na kolik má každý národ své zvláštnosti. Žili jsme s Maďary. Náš veřejným hospodářstvím administrativní život se vyvíjel docela jinak, než váš! Charakter Slováka je usedlejší, než charakter Čecha. Maďarské volební právo bylo konservativnější, bylo určeno jen zámožnějším a vzdělanějším vrstvám. Charakter Slováka byl zemědělský až do nejnovějších časů. To vtisklo do duše lidu speciální charakter. Na Slovensku byl zřízen župní systém, kde měla každá župa své autonomní právo, mohla na příklad odepřít králi vojsko, volila své úředníky, notáře, administrativní náčelníky, odhlasovala si sama obecní přírážku, sama vybírala peníze, měla svého pokladníka, odpovědného vlastního zastupitelstvu. Dnes je daňový systém tak zkomolený a zmatený, že se v něm ani ministr financí nevyzná, je to absolutní chaos, nikdo neví, na čem vlastně je, a mrzutost je s tím za mrzutostí, nesprávnost za nesprávností. Na to na všechno by se při autonomii bral ohled, to by v autonomii nebylo možné, řídili bychom se sami ve prospěch své krajiny, národa a republiky.“

Zabaveno

A jak byste si autonomii představovali technicky?

„Nebudeme budovat docela od začátků, máme už nějaké základy. Máme už jakousi minulost, právě župní zřízení, o němž jsme hovořili. Jsme sběhlí v administrativním životě, měli jsme svá zasedání, víme, jak se co dělá. Budeme si podle svých sil a schopností své věci řídit, nebudeme stavět miliardové budovy, nebudeme vyhazovat miliony, nebudeme robít sociální ustanovení pro pány ředitele a šefy. Žijeme s lidem a víme, co lid potřebuje. Nebudeme trpět hromadění úřadů, kterého jsem vám jenom u nás v Ružomberku vyjmenoval tolik příkladů!“

Ale jak si představujete nástroj autonomie?

„Jednak centrální autonomní zřízení v Bratislavě, se všemi resorty potřebnými ke správě Slovenska.“

Za druhé krajský sněm, vybavený zákonodárnou mocí, exekutivou a svrchovaným právem, které by se

vztahovalo na vnútorné záležitosti, finance, administratívu hospodárskou, kultúrnu, zdravotnú a ostatných vecí, ktoré predpokládajú pochopenie ideje autonómie. Tak, jak to je zapsané v textu Pittsburgskej dohody z roku 1918, dohody podepsanej panem prezidentem.“

A poměr k Maďarsku? Co byste řekl ke zprávám maďarských listů, v nichž se k vám obrací velké naděje a v nichž se tvrdí zase naopak, že ty velké naděje k Maďarsku obracíte vy?

„My s Maďary nemáme žádné styky, na maďarskou politiku nemáme žádný vliv; máme dnes své vnitřní bědy. Jehlička? My s Jehličkou nemáme nejmenší styky. Co tropí, tropí na svou pěst a je za to odpověden před zákonem.“

Ryby se už upekly. Teď je řada na slovenských ministrech: jaké výtky by proti Slováckům ve vládě Andrej Hlinka konkrétně vznesl?

„Především jsou bez programu, jejich přítomnost ve vládě škodí dohodě Slovácků s Čechy, nemají právo zastupovat slovenský národ v československé koalici, poněvadž nejsou voleni na slovenský program ani na slovenskou politickou stranu, ale jsou tam ve vládě z milosti centralistických stran pražských,“ řekl Hlinka a hodil na ohniště několik nových větví. „Nemají na Slovensku výkonný výbor, nemají tady své organizace, ale organizace Prahou vydržované, řízené i placené. Chcete příklad? Uveďme jméno Šimandl, nebo podniky Mičurovy, zapsané na jméno Bezdek. Chcete jiný příklad? Časopis „Ludová politika“ financuje Šrámek, třicet devět tisíc na ni dává měsíčně, naši lidé zachytili náhodou jistý dokument, a tak to víme.“

Slováci v dnešní vládě nemají práva mluvit jménem slovenského národa, nemohou sehnat pořádné shromáždění! Je třeba nových lidí, takových, kteří mají důvěru lidu a dovedou se obětovat, takových, kteří nebudou stát republiku miliony, ze kterých nikdo nic nemá a nebude mít.“

Myslíte si třeba, že Andrej Hlinka myslí v hloubi své duše o tom, jak si zasedne na místo některého z těch, kteří tam nahoře sedí dnes jménem Slovenska? Zmýlili byste se... Vůdce, kněz, agitátor, kazatel Hlinka netouží po ministerské aktovce. Je bez přetvářky, na sto procent, takový, jak jste ho poznali tady u ohně, ve vysokých rybářských botách, tam dole v Kulturním domě, ve farské kanceláři, před oltářem svatého Ondřeje: je to člověk, kterého zajímá práce, v plných obrátkách, na široké, katolicky zaměřené slovenské frontě, ve věcech náboženských, hospodářských, politických.

Je to člověk, který potřebuje svobodu, možnost iniciativy, volné kritiky, možnost jít svou cestou — a kdyby do pekla vedla, což ovšem nemyslím ve smyslu náboženském a církevním. Je na něm krásné především to, co je tak vzácné a čeho nedostatek cítíme všude, ale nejvíc v politice: je to osobnost. Je takový, jaký je — a nic ho nezmění. Přesvědčen, že brázda, kterou orá, je pro slovenský lid nejlepší, táhne se silou a svěžestí, kterou by mu mohli závidět bezkrevní a apatičtí vůdcové. Je také proto tak silný, že je lidový, v pravém slova smyslu. A také proto nepůjde do vlády, i kdyby ho tam náhodou nakrásně zvali: připravil by se tím o rozkoš bouchnout pěstí o farářský, předsednický stůl nebo o kraj kazatelny a vykřiknout své oblíbené: „Avanti!“ Nebo: „Von!“ Přišel by o rozkoš smět volně zkritikovat, vynadat. V tom směru můžete být jisti, že až se některý muž ludové strany do ministerského křesla dostane, jeho nejobávanější soudce se bude jmenovat — Andrej Hlinka. Jak ten hospodář bdí nad svými ovečkami, jak dobro-

titivě a přísně prohání své kaplany, tak bude prohánět i své ministry, tím můžete být jisti!

Stojí teď nad zhasínajícím ohněm, pan děkan Šefer připomenul, že jde chladno od řeky a že je čas myslit na návrat. Hlinka dopíjí poslední číšku a říká, ozvěnou na hovor o vadách Slovácků ve vládě:

„A co jim to pomůže? Hodža sem na Slovensko přijde, párky a slivovici posluchačům obstará, lidé si pojedí párků, popijou whisky a když jim stoupne do hlavy, ještě než pan ministr odjede ze shromáždění:

Príde Hlinka z Ružomberka...“

A směje se šťastně jako kluk.

do ba a lidé

K té trampské elegii

Pane redaktore,

Vaši Frantové, před třemi roky Kocourek a teď Hron, glosovali trampský tisk. Nic více. Čtouce tyhle anarchisty Inglmayery a komunisty Včeličky, sdělovali veřejnosti své pocity. A věříte, že něco jiného je trampism a zas něco docela jiného litera? První Franta se rozpovídal o teoretickém boji, který se komunistické partaji rozhodně vyplatil. Hrubá chyba, neboť nejen že se této partaji nevyplatil, ale rozhodně zle vymstil. Druhý Franta vyvrací trampism jakožto třídní hnutí dělnické mládeže. Opět hrubá chyba, protože v trampismu není ani řeči o nějakém hnutí (vizte chaos v definicích trampingu. Kromě lživého tisku byla tu armáda krásných lajdáků, flákačů a individuí rozložených niter, a ty mi dovoluňte pomluvit.

Na prší — a houby lezou.

Nebožtíci trampové dají se připodobnit k válečným vojákům. Vzpomeňte jen, jací to byli lidé, o nichž se říkalo ein braver Soldat. Charakterisovala je lžice zastrčená za viklkamaší — jejich jediná zbraň, poněkud také hubené tváře, ospalé oči, směšné bezmocná pěst a oplzlost mluvy. Komandéři podšeptávali těmhle vojákům, že císař pán je miluje, a že za tuto lásku se jim ukládá za povinnost naklást svá těla na oltář vlasti. Hodní soldáti pak, nehovořili-li zrovna prostě, to jistě se popotazovali, kdy že už bude menáž, hádali se, který z komandérů je největší ras a krvežíznivec, anebo hledali díru v drátěných překážkách, kudy by v noci mohli vzít roha.

Dáme-li trampa pod mikroskop, tu nám neujde příbuznost profilů: Český lantverák — junák z Libřice. Válka nosila příležitosti proháněným kmánům, poválečná mizerie je nosila trampům. Ten lantverák jako ten tramp, oba jsou symptomy mizerných poměrů. Představte si dobře udělaného kluka, kterého věčně okřikujete: Jdi se pomodlit, choď si v bílém krejzlíčku, uč se permutacím, poslouchej své představené a uctivě je zdrav, nekuř, nepij a nekoukej po holkách. On — prostě proto, že je dobře udělaný — se nechce modlit, nechce chodit v límečku a kašle na permutace i na své představené, bařá a pije a kradmo se vyspí s holkou.

A teď se ještě vžijte do takové šikovné doby, jakou bylo ono desítiletí 1920—1930. Šéfové viděli, že jejich továrna pojedě, i když propustí dvě třetiny zaměstnaneckta, a že, když zbylým šťastlivcům sníží mzdy na

polovinu, sklídí za to jejich nesmírný vděk a ochotu dělat nehonorané přesčas. Je možno se divit šibeničnímu humoru kluků, kteří se v tom brouzdají hůř než ty mátohy ve viklkamaších? Trampům nebylo dáno vzít roha dírou v ostatných hradlech, oni se museli omezit na familiérní pasivní resistenci, na řádinec, na útěk ode všeho tak říkajíc krásného a slušného. Kluci se rozkašlali na bohy i na jejich světské zástupce, mluvili a pozpěvovali oplzle anebo si povídali o tom, kdo je největší lotr mezi potentáty. Brali si, co je zadarmo, co stojí počestnou veřejnost jen trochu hořkých slin, a jakous takous aktivitu vyvíjeli jenom, když se jednalo o nejpotřebnější žvanec nebo cigaretu.

Válka odkrývá člověka — bestii plavou a chtivou života.

Poválečný člověk, který zasedl ke žlabu, z něhož nedovedl jíst, který nedovedl chodit ve věcech, jež mu spadly do klína, odkryl zase toho člověka plavého, trampa chtivého a hnusného. Ani byste neřekl, jaký špatný psycholog je mnohdy válečný komandér, a o vládcích civilních vám nemusím nic říkat, neboť jste Peroutka, dnes již v tom směru až do světoznámosti honěný.

Neškodil by nějaký plátek.

Tolik té příbuznosti obou typů. K tomu jest si nyní přimyslet okolnost zvláštní: V redakci „Trnu“ seděli před lety nadaní hoši. Neušel jim tenhle proud bahna na stříbropěnné Vltavěnce, a zautíkali honem k panu Langhansovi, aby s ním pobesedovali ohledně trampů. Prý by se pro tyhle rošťáčky, kteří zlobí naši vznesenou veřejnost u vod, v lesích, na silnicích i na štrekách, dalo něco vydávat, něco stejně veselého jako je „Trn“, ale ovšem žánrovějšího — kšeft by z toho zaručeně byl! Langhans ví, co je obchodnické ukojení lačnosti kočovných studentů a učedníků, příručích a švadlenek. Jeho talent spolu s nápadovostí chlapců z redakce „Trnu“ daly vznik „Trampu“. A tisk byl tím celým hnutím, o němž dnes již existuje celá literatura. Ve skutečnosti žádného trampského dělnického hnutí mládeže nebylo — nedá se mluvit o nějakém trampském hnutí vůbec. To je zrovna taková pověra jako pražské mléko.

Z trampského tisku vzešlo všechno ostatní. Stalo se na příklad, že ti, jež šéfové ve svých službách dále drželi, měli znamenité inkognito. Všelijaký ten Ferry, Hary, Ponny, Rudý Vlk nebo Zdrápaný John či Soňatulačka nadávali pod strakatým pseudonymem svým profesorům, zaměstnavatelům, svým tatíčkům nebo svým milostpaničkám. To se to karikovalo a denuncovalo!!

Vezmete-li do rukou číslo „Trampa“, bezděčně uznáte švih, vtip, tu i tam naleznete hodnotné řádky a těžko připustíte pornografii v běžném významu slova. Vidíte hned, že trampskou literaturu dělali studenti. Nikoli dělníci! Dělal ji vospělí lidé, nikoli mládež! Vyčítíte kariéry, mozoly, krev, facky od života. Ostatně je obecně známo, že u kolébky „Trampa“ stál Trojan, Longen, Bidlo — kde je dělnická mládež?

Tedy studenti povětšinou sdělávali ústřední orgán tulačků (až na poslední čísla, jež vypotili profesionální děldopi) — a tím přirozeně větší hrůza! Prosím — inteligenti! Ti přeci vědí, co činí!?

Byli rozezleni nejen šéfové, ale i vychovatelé, a vzpomínám na jednoho pana vrchního účetního radu, který s čerstvým exemplářem „Trampa“ křepčil po

kanceláři vzlykaje: „Pánové, Sodoma! Cožpak censura spí? Kde to jsme? Můj nešťastný syn! Tohle mi nosí domů! Ubohá, politováníhodná mládež! O každou ilusi je takový dospívající člověk olupován, o všechno krásno okraden, připraven o světlo života!“

No — teď máme na jedné straně vojáky s lžicemi — ošklivé trampy a naproti nim komandéry — pány vrchní účetní rady, šéfstvo a učitelstvo.

Páteři mezi ovečkami postrádají mužskou mládež. Ba v městech i ženskou.

Hospodští nic nevydělávají na kulečnicích. Krejčové nadávají, že v neděli kluci jedou ven za město co by hastroši. Klouboučníci nemají co prodávat. Sedláci láteří, že jim ta pražská chamrad' ničí trávu, krade brambory, plaší zvěř. My vám dáme neuctu k pánům! No, počkejte!

Alarmovalo se četnictvo, stejně jako se ve válce alarmují šarže. Ale stejně jako šarže se dobře dohodnou s mančafem, tak si rozumí četník s trampem. Kolikrát se tázali ozbrojení muži štvanců: „Proč vás vlastně pořád honějí?“ Ano — honičky zůstávaly pouhým proháněním šosů četnictva, a jenom v málo případech to odnesli paďourští výletníci. Nebylo prostě technicky možno tímto složitým a pomalým aparátem vyhledávat a vypuzovat skutečné skalní trampy, tak pohyblivé a výtečně se skrývající.

Ani papež, ani Kubát, ani Stříbrný — nikdo nedovedl trampy pobít, a jednou obálkou to Longen vystihl znamenitě: **N á s n i k d o n e v y h u b í.**

Zastrašit se dalo několik výletníků, kteří si troufali vyrukovat bez oddacích listů — a trampové se množili. Tisk byl sice náš velký hřích, ale způsoboval, že jsme snadněji nalézali vrány, k nimž možno bez přetvářky přisednout.

A proč tedy tak bídně zašli?

Zašel tisk a přikryla je doba. Je mylný názor, že snad trampové vznikli a opět zanikli. Mají své trampy veliké státy a mají jich větší procento státy malé a hlavně národnostně pestré. Váleční vojáci rakouskouherští měli více lžic za viklkamašemi a intenzivněji hledali díry v ostatných překážkách než na příklad Němci. My jsme ladění silně do anarchisticka, kdežto z Němců budou jednou primisima komunisté.

Trampové byli, jsou a budou. Je však třeba určitých procesů, jimiž se vylučují, stanou znatelnými. Bída, tíseň, bezprávnost, nedostatek nadějí v zítřejší knedlík, do toho centrální a pokud možno prostořeký orgán — a trampové jsou tu!

J d o u h r o b a ř i.

Je to jenom tisk, který má za svůj věčný sen co děkovat komunistům. Snad na počátku měli nejlepší úmysly, ale konec byl něčím, co zavání pomstou: Nechcete, tak to my tedy uděláme brajgl a způsobíme, že za každým z vás bude jeden maník s bajonetem, copak je to za způsob nadávat paďourům bez současného zakládání osadních buněk?!

Každopádně udělali komunisté hloupost, již jim žádný tramp nezapomene. Jejich hloupý počín omlouvají ti z nás, kteří dobře vědí, že komunista ruský a český je asi jako nebe a dudy a dnes že se názor na trampism v partaji náramně roztříštil. Ono se tam prohlédá — pomaloučku. Co jsme viděli my před deseti lety, co viděli oba Frantové (Kocourek v roce 1930 a Hron letos) — to jedna část našich bolševiků nepozoruje do teďka. Tato nechápavost byla zřejma z jejich

radikálního zásahu do záležitostí trampských. Mladý komunistický poslanec, jemuž bylo tažení svěřeno, vyžádal si informace od takytrampských zasvěcenců, a když mu bylo vše objasněno, řekl: „No tak, co chcete? Buďme rádi, že nejsou proti nám! Nezvrznete si to s nimi!“

A přestože trampism na něho udělal dojem mládežnického hnutí a hodně levého, vzdal se vedení této akce. Zato se do toho dala rudá frakce trampská, odsoudivší mamlasa, který nikdy nebyl na potlach u, a je tudíž intelektuální konferenčník a neschopný teoretik. Začalo se především schůzemi. Menšími, pak většími, méně i více zdařilými (trampstvo se bránilo shlukování mezi zdmi) a nakonec slavná sešlost v Modrém sále na Smíchově, jež byla oficiálním pohřbem našeho tisku, nebo, chcete-li: Tam dostali trampové ránu smrtelnou. Tímhle schůzováním byla dotčena sentimentálnost vandráků. Poznali se osobně, představy o tom či onom kamarádovi se rozplynuly, když ho slyšeli žvanit u piva. Jak byl krásný ten a ten ve svých řádcích v „Trampu“, tak to byla ztělesněná hlbošt v sále. Krásné jsou jenom sny. V dopisech redakci pozdravovali kluci krále trampů Inglmayera — a když ho potom viděli, to ho měli hned plné zuby. Bylo zle. A do nejhoršího foukl uragan, diktát frakce: „Napišeš do „Trampa“, že úpíme v chomoutu, který nám na hlavy nastrčil kapitalismus! Rozneseš letáky po osadách, že trpíme, že z nás vycucávají krev! Rychle, kluci, tohle ještě nevědí, zahodte kytary a chopte se klacků! Všechno pod rudé papry, řadte se do průvodu, zpívejte a deklamujte! Ruce pryč od sovětů!“ Teď si představte Inglmayera a jeho kumpány vtažené do májového průvodu, ani chrlí deklamovánky a zpívají internacionálu. Zobrazte si je ve chvíli, kdy je na nich žádáno, aby se snažili o vniknutí do tajů dialektického materialismu. Račte mi rozumět? Trampům chtěli vnutit obřad komunisté, když se to nepovedlo Ústřední matici školské a Svojsíkovi. Mělo nás co rozesmát, mělo nás co uvést do rozpaků a mělo nás co rozprašit.

Podle červených receptů se mělo dělat divadlo. Velkolepá scéna, divoká, volná, kde se bude zase zpívat internacionála před každým zvednutím rideau a deklamovat: „Kapitalismus se svíjí v křečích. Do paďourů — hej rrrrup!“

Tohle se mělo dělat zadarmo a hledejme resultát, když i takové Červené eso se svou krásou zkrachovalo. Nenalezli se trampové, kteří by dovedli vyloudit nějaké zvuky, otčenáši tolik podobné. Tisk se ve vleku rudých rychle přeměnil v žalostné noviny trpících a pláčících a zdechl. Divadlo bylo potráceno, než se opona po prvé zvedla. Včelička byl s „Rudým večerníkem“ vykazován od trampských chat, kde měli dost „Expresů“ a „Telegrafů“. Včelička byl tehdy básník hledající v modrých dálkách něco pro rudé dálky. Mnoho se mu podařilo a díky své přísnosti a vyhraněnosti nezahazoval se dlouho bušením do hlav tak zabeđených jako byla ta Inglmayerova a Kuzmova. Přiznal, že není trampem a že jeho místo je v armádě. Zřekl se nás všech a věnuje se kladné práci, bojuje a staví.

Ostatní členové tehdejší rudé frakce byli dávno z partaje vypohlavkování a to je jediným důkazem názorové rozštěpenosti ve straně, pokud se trampismu dotýká.

Trampové měli být necháni na pokoji — chyba paďourů i komunistů!

Trampové si měli své dálky a dumky nechat pro sebe — chyba jich samotných!

Vnitřní žraní.

Bylo toho nezdravého mezi námi až moc hned v samých počátcích. Okované klobouky a revolvery, chlast, vyšívané emblemy na fangličkách, šerifování — to byly první symptomy smrtelné nemoci. Brzo se začala nelíbit trampská surová písnička, bylo třeba nadělat umrlé kamarády a maminky-mámy, aby ti měkčí chlápci měli čím dráždit, musely se udělat komplikované, zpěvnější a sentimentální songy hodné bařtipánských divadel. Museli jsme se nějak oslovovat, vždyť tohle naše „pocem, ty vole!“ bylo hrozně upřímné a bylo nutno v tom směru jít na výši. Vžila se titulatura „kamaráde“ a to čpělo tolik oním státně úřednickým dadaismem „pane kolego“.

Přišly také děvušky, jež nebyly nikdy trampkami, nýbrž přihlouplými samičkami, jež byly jednou z velkých příčin zbachratění trampského světa. Ale to jsme v poslední epoše, kdy i komunisté už nosili na košilích své srpy a kladiva a my v nic nedoufali, v nic nevěřili, kašlali na stany i chaty i kytary, a tribuny žádné nebylo, do níž bychom mohli nanosit své nadávky.

Jak možno se dočísti, jsou trampové nebožtíci. Opačují: Trampové neumřeli, jsou mezi námi, oni vyplavou na povrch, jen co se zamíchá hnjící vodou. Jenom tisk tulácký zcepeněl — a za to zaplat pámbu!

Oba Frantové soudili jenom z tisku. Neznali trampy, a proto to povídání o problémech a hnutích. Kašlání na ceremonie a na čest, švanda z bařtipánství a panenství, to není ani program ani hnutí — i když se kašle ve větších stádech.

A jestliže je trampism zajímavým produktem buržoasie, holenku, to máme produkty ještě zajímavější pod českým nebem: Padesát tisíc hlasů Stříbrnému! Ligisté na to koukali tenkrát vážně a dnes z toho mají jistě znamenitý profit — ale slyšme ty, kteří tohle udělali: „My se na to vyflákáme, dáme hlas Jirkovi, to bude legrace!“

Víte sám dobře, že není větší rozmanitosti ve voličských kádrech nad tuto.

Padesát tisíc hlasů lidí, jež produkovala buržoasie, se dalo dohromady, aby byla legrace. Hlasy přidavačů a vysokých úředníků jsou mezi nimi, hlasy těch, kteří náhle pocítili nutkání se na všechno vyflákat, všechno rozsekat. Dnes tohle gesto mnohého mrzí — ale tehdy se smáli, jak se ta legrace podařila a jak se socialisté koušou do zadků.

To je tak povšechně, přeházené škyty takového jednoho produktu buržoasie, replika na vývody vašich Frantů a dohadů interesentů jiných. Mám tolik výmluvných detailů — ale „Přítomnost“ není od toho, aby si natolik všímala minulosti, snad v brzku sdělám trampskou historii, jíž se vnese trochu světla do tmy, která už přešla.

Inglmayer.

Baumovy NĚMECKÉ KONVERSAČNÍ KROUŽKY jsou živější než sep. hodiny a individuálnější než těžkopádné kursy. Jsou to právě pro pokročilého i začátečníka. Malé kroužky, aktuální témata, 6 hod. měs., jen 30 Kč. Poštěte však — právě začínají!

Dotazy: F. BAUM, Vinohrady, Lužická 33. Tel. 538-27.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2
Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská